

Upravištvu: Ljubljana, Puceljova ulica 5.
Telefon št. 31-22, 31-23, 31-24
Isprazni oddelki: Ljubljana, Puceljova ulica 5 — Telefon št. 31-23, 31-26
Podružnica Novo mesto: Ljubljanska cesta 42
Računski in ljubljanski pokrajinski poštovni
čkovni zavodi št. 17.749, za osrednje kraje
Italije Servizio Conti, Cont. Post. No 11-5118
IZKljučno ZASTOPSTVO za oglaševanje v K.
Italije in inozemstvu ima
Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

JUTRO

Izšla vsak dan razen ponedeljka
Naročnina mesečno Lr. 80,
za inozemstvo vključno s poštnimi
troški Lr. 96.50.

Uredništvo:
Ljubljana, Puceljova ulica št. 5, telefon
št. 31-22, 31-23, 31-24.

Rokopisi se ne vračajo.
CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pub-
blicità di provenienza italiana ed estera:
Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

Osredotočen topniški ogenj na tuniški fronti

Ostri boji krajevnega značaja — Učinkovite akcije letalstva Osi v sovražnikovem zaledju

Glavni stan italijanskih Oboroženih sil je objavil dne 16. aprila naslednje 1056. vojno poročilo:

Na tuniški fronti osredotočen ogenj obeh nasprotnih topništev in ostri boji krajevnega značaja. Sosa je bila izpraznjena.

Oso letalstvo je obstreljevalo kolone avtomobilnih sredstev ter z dobrim uspehom napadalo križišča cest ter pristanišča oporišča sovražnika. V srednjem delu Sredozemskega morja so naši letalci uničili dve letali.

Ameriški štirimotorni letalci so včeraj popoldne obmetavali z bombami okolice Napulja, dalje Palermo, Catanijo, Messina in Sciacco. Povzročili so izgube med civilnim prebivalstvom: skupno sta bila 102 mrtva in 115 ranjenih.

V Palermoju je obrambno topništvo sestrelilo dve letali, eno pa so zbili na tla. Nek štirimotorni letalac se je zrušil blizu Catanije, zadeli ga je strel iz protiletalskih baterij.

Vloga Italije pri obrambi Evrope

Berlin, 15. aprila, s. »Rim po sestanku je naslov članka rimskega dopisnika lista »Deutsche Allgemeine Zeitung«. V članku pisec zatrjuje, da italijanski narod gleda

z zaupanjem v odločitve svojega poglavarja, ki so bile storjene v popolnem sporazumu z voditeljem Nemčije. Pisec zgovorno opisuje duha požrtvovanja in odpora borečih se Italijanov in civilnega prebivalstva. Glede vojaškega položaja zatrjuje, da nedavni dogodki niso vznemirili, niti presenetili italijanskega ljudstva, ki se zaveda vloge, pripadajoče Italiji v obrambi Evrope zaradi njenega položaja v središču Sredozemlja in njenih otokov, ki predstavljajo prečne branje evropskega kontinenta.

Vojvoda Bergamski v Cosenzi

Cosenza, 15. apr. s. Vis. vojvoda Bergamski je prisel v Cosenzo s svojim spremstvom v prvih jutrnjih urah. Podal se je takoj na področje, ki je bilo prizadeto od sovražnega napada 12. t. m. ter si je podrobno ogledal kraje. Vojvoda Bergamski se je nato podal v paviljon Rdečega križa ob civilni bolnici in obiskal ranjence ter se z njimi ljubeznivo razgovarjal. Razgovarjal se je tudi z vojakmi, ki ležijo v bolnici. Med obiskom so vojvodo spremljali poveljnik Armadnega zbora, prefekt zvezni tajnik in drugi zastopniki oblasti iz kraja. Popoldne je obiskal federacijo borbenih fašistov, zvezno poveljstvo GILA in vojašnico Bruno Mussolinija.

Junaki tihe borbe

Dragocen doprinos požrtvovalnih italijanskih mornarjev s preskrbovanjem borcev v Tunisu

Rim, 15. aprila, s. Medtem ko italijanske in nemške čete drže v neenaki ostri borbi tuniško ozemlje, se omenja delo tistih, ki po zased polnih sredozemskih poti in v italijanskih pristaniščih ter v Tunisu vztrajajo in podpirajo obrambo v najslabše izpolnjenem pomorski ofenzivi. Nasprotnik ve, da je v bitki za Afriko glavni činitelj neravnoteže med oskrbovalnimi sredstvi, ki so zanj razpoložljivi, za nas pa omejena. Za povečanje tega neravnoteže je vršel na nepretrgno ob pritrkuje se sedanje velike ofenzive svoja letala in svoje lahke brodice proti našim oskrbovalnim zvezam. Njegov namen je odrezati oskrbovalni sistem sil Osi. Naša pristanišča mesta so tako utrpela in se prenašajo silovite napade, toda trgovske ladje plovejo prav tako proti jugu skozi minsko zaprezo, prezirajoč nevarnost, ki jim grozi od letal, bojnih ladij in podmornic ter prinašajo svoj dragocen tovar vojakom, ki se bore na tleh morja.

Italijanski mornarji so junaki te tihe, neprestane borbe. Ne poznajo zaledja, so borci v prvi vrsti v napadenih vkrcovalnih pristaniščih, kajti sovražni napadi sledijo brez odmora. O njih žrtvah pričajo izjave, objavljene v mesečnih poročilih glavnega stana Oboroženih sil. Toda mornar, vaje tveganja in gledanja usodi v ilice, pozna svoje visoko dolžnost. Vsa hvala našemu italijanskemu narodu gre tem mo-

žem in tihim borcem na morju. Brez njih zavestnega poguma, brez njih požrtvovalnega duha ne bi bilo »tuniškega čudeža« in ne bi bilo mogoče, da bi iz skupine držnih vojakov, ki so bili z letali prepeljeni v dramatičnem trenutku anglo-ameriškega izkrcanja, postala armada.

Ko so nasprotni sile zasedle francosko Severno Afriko, je sovražna propaganda obdobjevala »veliki konvoj«, ki so ga mogle ustvariti samo bogastvo, organizacija in zavezniška letalsko-pomorska sila. Veliki konvoj je bil simbol odločitve sile plutokratov. Toda Američani, ki so že v naprej sanjali o nespornem in takojšnjem pohodu v Bizerto in Tunis, so morali spoznati tudi naglo reakcijo Osi, ki je postopno naraščala ter se širila in jačila. Že 5 mesecev se razbijajo Rooseveltove divizije ob naši obrambi. Tega Američani niso predvideli, toda tako je. Tudi ubogi narodji so znali organizirati svoj veliki konvoj, ki se je v času stopnjeval in ki tudi vznjaja začudenje. Oskrbovalni čudež je v glavnem delo mornarjev. Oni so ga omogočili s svojo vsakodnevno žrtvijo. Zaradi tega so imena 2094 pomorskih oficirjev in vojakov, padlih na ogroženih morskih poteh ob izvrševanju dolžnosti, zapisana z nezbrisanim črkam v zlatem seznamu Domovine ob imilih najsvetlejših junakov Oboroženih Sil.

Grozno odkritje v gozdu pri Smolensku

Boljševiki so v koncentracijskem taborišču pomorili 12.000 poljskih oficirjev

Berlin, 14. apr. s. Vsi nemški listi posvečajo obilo prostora na prvih straneh poročilu o umoru tisočev poljskih oficirjev, kar se je zgodilo leta 1940 pri Smolensku. Tudi nemška poluradna agencija poroča na kratko o tem in objavlja nadaljnje podrobnosti:

20 km od Smolenska na cesti Smolensk—Vitebsk je GPU uredila veliko gozdno področje Katyn v koncentracijsko taborišče. Taborišče je bilo obdano z žično ograjo in močno zastraženo. To področje je kasneje postalo grob okrog 12.000 poljskih oficirjev, ki so bili vanj privedeni iz drugih koncentracijskih taborišč bivše Poljske, kjer so boljševiki zbirali svoje žrtve. Nekaj časa je odhajalo s postaje v Smolensku vsak dan proti mraku več vlakov s poljskimi oficirji v ta kraj.

Kakor poročajo prebivalci nekega majhnega kraja v bližini gozda Katyna, so se kakih 10 dni slišale salve streljanih in strahno vpitje umorjenih, ki so morali sami kopalni skupne grobove. Kraj, kjer se nahajajo velike jame s trupli ubitih, so zaznamovali nekateri Poljaki, ki so ušli mrazu. Na ta način je bilo mogoče kasneje natančno ugotoviti, kje so žrtve zakopane.

Trupla so bila izkopana ob navzočnosti visokih oficirjev nemških oboroženih sil in številnih strokovnjakov z direktorjem medicinskega zavoda na vratslavski univerzi na čelu. Navzoči so bili tudi številni zastopniki tujege tiska iz Berlina. Identifikacijo poljskih oficirjev, ki so jih boljševiki pomorili, so olajšale listine, katere so našli v uniformah nesrečencev. Dosele so odkrili dve veliki skupni jami. V prvi je bilo okrog 4000, v drugi pa 5 do 6 tisoč trupel. Izkopavanja se še nadaljujejo. Domnevajo, da se nahajajo še nadaljnje ogromne jame v bližini.

Monakovo, 14. apr. s. »Münchener Neueste Nachrichten« pišejo o strašnem odkritju v gozdu Katyn in zatrjujejo, da gre brez dvoma za najstrašnejši zločin v zgodovini. 10.000 žrtve, ki so bile hladnokrvno poklane v nasprotju z vsemi človeškimi pravicami, niso važne samo zaradi tega, ker povečujejo neskončni seznam boljševiške krutosti, temveč so mogočna obtožila sistema, ki zahteva zase pravico vladanja nad Evropo in katerega podpira žalostna demokracija Churchillja in Roosevelta. Ko je general Sikorski, šef fantastične london-

Velik vtis v Varšavi

Varšava, 15. apr. s. Velik vtis je v Varšavi vzbudila senzacionalna vest o zverinskem pokolu 12.000 poljskih oficirjev v bližini Smolenska. Na povabilo nemških oblasti je na kraj prišla takoj poljska delegacija, sestojala iz književnika Fernanda Götela, Emila Skiwskiego in Konrada Orzechowskega ter drugih zastopnikov oblasti. Identifikiranje trupel se nadaljuje. Obstojajo razlogi za trditve, da gre za pravcato pokopališče, ki so ga boljševiki skušali po kolektivnem masaku prikriti očem omikane Evrope.

Svarilen zgled za ves svet

Bukarešta, 15. apr. s. Direktor lista »Curentul« je dal na vprašanje, kaj lahko svet pričakuje od Sovjetske Rusije, naslednji odgovor: Nič drugega kakor ogromen pobor takega obsega kakor se je izvršil v Katynskem gozdu, kjer je bilo pomorjenih 10.000 poljskih častnikov. Romunski novinar nadaljuje z razlaganjem sovjetskega ustroja in pravi, da Sovjetska Rusija veruje v dogmo umora. Sama se je rodila v zločinu in ne more živeti brez zločina. Svet ne more od nje pričakovati drugega, kakor da postane žrtev mrzle, preračunane hudobnosti Sovjetov, ki je še zasedla Džingiskana in Timurlenka.

Delo za ljudsko kulturo v vojni

Govor Eksc. Polverellija ob odobritvi proračuna za ljudsko kulturo

Priznanje italijanskim novinarjem

Rim, 15. aprila, s. Zakonodajne proračunske komisije za ljudsko kulturo, narodno vzgojo, profesioniste in umetnike so proučile pod predsedništvom predsednika zbornice proračun ministrstva za ljudsko kulturo. Navzoči so bili ministri za ljudsko kulturo Polverelli in ministri za narodno vzgojo Biggini ter državni podtajniki predsedstva ministrskega sveta Rossi, ministrstva za ljudsko kulturo Rinaldi, za narodno vzgojo Rispoli, finančnega ministrstva Pellegrini Giampietro in korporaciji Gianetti. Razprava o proračunu ministrstva za ljudsko kulturo, so se udeležili nacionalni svetniki Bragaglia, ki je govoril o italijanskem gledališču, Da Roma in Guiglielmi, ki sta govorila o potrebnem ojačenju propagande, Bonucci, ki je zahteval ustanovitve novih stalnih protestov, Bonelli, ki se je bavil z vprašanjem gledališča in kina, Santa Maria, ki je govoril o službi vojnih doposnikov in povečeval požrtvovalnost novinarjev in delavstva, ki nadaljuje z delom tudi ob letalskem bombardiranju.

Minister Polverelli je obširno očital kulturno pomoč Oboroženim silam in je tovariško pozdravil vojne dopisnike, ki delijo s četami nevarnosti in tveganje. Naznanil je bližnjo objavo statuta fašističnega tiska, zakonodajnega dokumenta, s katerim bodo določene naloge in odgovornosti tiska, ter je omenil delo novinarstva za propagando med množicami. Italijanski pisci živijo v fašističnem ozračju ter se zavedajo svoje etične in politične odgovornosti. Tudi za ložništvo je na visku svoje naloge. Znanje je delo ministrstva za zboljšanje mladinske književnosti.

Inozemski tisk se je razvil in spopolnil s prilagoditvijo trenutnim zahtevam. Naša zastopstva v inozemstvu že lahko opravljajo učinkovito propagando in obveščevalno akcijo. Tudi radiofonska propaganda se je razvila. V enem dnevu je 31 oddaj v 31 jezikih. Generalna direkcija za kulturno izmenjavo skrbí za propagando s publikacijami, fotografijami, filmom in italijansko udeležbo na inozemskih razstavah. V tej zvezi je treba tudi omeniti važnost italijanske mode v inozemstvu. Govorec o gledališkem vprašanju, je minister izrekel željo, da bi se proizvodnja n-ših piscev povečala.

ter je nato prikazal ukrepe za delovanje gledališč.

Glede kinematografije je minister poudaril njeno važnost tudi v propagandne namene. Podjetje Luce bo v prihodnji sezoni napravilo nekaj daljših filmov o vojnih dogodkih. Uspešna je bila akcija države za zboljšanje umetniške ravni narodne proizvodnje. Delovanje narodnega zavoda Luce je bilo uspešno tudi v razširjenju proizvodnje v inozemstvu. Samo vojni oddelki so porabili za 102.000 metrov negativov.

Glede turizma je minister opozoril na akcijo za izlete oficirjev letalstva, podoficirjev in letalcev, akcije za bivanje nemških vojakov v Italiji, za odselence in podpiranje sprejemalščev. Ustanovljenih je bilo 5 središč za proučevanje židovskega vprašanja in sicer v Firencah, Anconii, Tristu, Milanu in Genovi. Minister je takole zaključil:

Ob koncu poročila želim počastiti nameščence ministrstva za ljudsko kulturo in zavodov, ki njemu pripadajo in ki so dali svoj delež junaštva in krvi Domovini. Nedavno je neka tujca revija zardela, da Mussolinijeva generacija ni prav nič drugačna od Italijanov starega časa. To staro mišljenje izhaja iz stoletij, ko se je Italija od padca firenske republike do pojavnega Napoleona in Italije Risorgimenta uklonila inozemcu, toda nova Italija in zlasti železna generacija Mussolinijeva, ima pravico ogorčeno zavrniti take označbe. Naš narod je tudi v tej vojni dal legio junakov, ki so Italiji v čast in ki bi bili v čast tudi vsaki veseli. Naši generali umirajo med borci, naši polkovniki napadajo na čelu svojih polkov, naši oficirji umirajo ob strojnicih, ko padejo strojničarji. Naši pešaki se levje borijo, kakor je morala sama sovražna propaganda po tolikih očrtnih priznati. V tej vojni je padlo 40 novinarjev, 4 se pogrešajo, eden je bil odlikovan z zlato kolajno, 4 s srebrno kolajno, 15 z bronasto kolajno, 31 z vojnimi križem za vojaško hrabrost, eden pa je bil s križem poveljav. Od nameščencev ministrstva za ljudsko kulturo je en padel v borbi, 4 so bili ranjeni, 4 odlikovani s srebrno kolajno, 4 s bronasto kolajno in 13 z vojnimi križem za vojaške zasluge.

Moja in vaša misel gre tudi funkcionarjem in novinarjem, ki skrbje za nepreki-

njeno službo v bombardiranih mestih. Če si sovražnik utvarja, da lahko stre nrašo moralo, kaže zadržanje teh Italijanov, da je sovražnikov račun zgrešen.

Govor ministra je bil sprejet z živahnim odobravanjem, nakar je bil proračun odobren.

Delo senatne komisije za notranje in pravosodne zadeve

Rim, 15. aprila, s. Pod predsedstvom senatorja Guadagninija se je sestala ob navzočnosti ministra za pravosodje in državni podtajnikov zunanega in notranjega ministrstva komisija za notranje in pravosodne zadeve. Komisija je odobrila z vzklikom osnutke zakonov, ki se tičejo ureditve ozemlja Dalmacije, ki je postalo sestavni del Kraljevine Italije in ustanovitve Ljubljanske pokrajine. Nadalje je komisija odobrila s amandmajem osmutek zakona s pravili za pripustitev prostovoljnih bolničark Italijanskega Rdečega križa v poklene šole za bolničarke (poročevalce Guaccero). Brez sprememb je bil sprejet osmutek zakona o povziku vranosti koleka v civilnem postopku v prid skrbstvenega zavoda odvetnikov in državnih tožilcev — (poročevalce Abisso). Ter osmutek zakona o dopustitvi pripeljnikov praktikanom in profesionistom, k so se udeležili vojnih operacij v sedanji vojni (poročevalce Sabini). Razen predsednika in zastopnikov vlade so se razprave udeležili poročevalci in senatorji Dušan, Bastianelli, Spolverini, Guaccero, Mosso, Ge. novesi, Conci, Vicini, Viale, Abisso in Galli.

Obletnica zgodovinskega spopada v Milanu

Milan, 15. apr. s. V ozračju gorečega navdušenja je sansepolkrist Ferruccio Vecchi obudil spomin na zgodovinski spopad na cesti Mercanti, od katerega je potekalo danes 24 let. Množica Črnih srajc in ljudstva je napolnila trg Glavinazza, kjer se je izvedla 15. aprila 1919 prva nadvse drzna akcija oddelka fašistov in študentov proti komunistični drhali. Na balkonu palače Osiev so viseli slavni prapori sansepolkristov, prapor prvega fašija in milanski arditov, ki so se v krogu zbrali okrog zastopnikov oblasti in prvakov. Navzoči so bili nemški konzul, številni sansepolkristi in pohabljeneci ter ranjenci iz sedanje vojne.

Po pozdravu Duceju je zvezni tajnik Ferruccio Vecchi goreče govoril ob navdušenem vzklikanju fašizmu in Duceju, nato so se zastopniki oblasti in prvaki poklonili ob spominski plošči, ki spominja na zgodovinski spopad ter so položili kovčevce venec. Zborovanje se je zaključilo s petjem G'ovinezze in z vzklikanjem Duceju.

Zgodovinskega spopada se je udeležila tudi vrsta skupina diplomirancev političneke, katerih se je spomnil na svojem sedežu sindikat inženjerjev. Spominski govor je imel inž. Dallara, poveljnik pehotnega polka.

Goreče manifestacije v Spalatu

Spalato, 16. apr. s. Spalato je proslavil drugo obletnico svojega odrešenja z močnimi ljudskimi manifestacijami, ki so ponovno dokazale zvestobo prebivalstva in njegovo privrženost Duceju in Režimu. Velicastni sprevedi so šli dopolnile po cestah mesta, ki je bilo okrašeno z zastavami in sinjimi trakovi Dalmacije, vzklikajoč Duceju, Italiji in končni zmagi. Popoldne je federacija uprizorila v gledališču Dopavora veliko predstavo za slavne ranjence in za Oborožene Sile. Po predstavi so zaigrali domovinske himne. Družina mučeniškega fašista Giovannija Sava je izročila zveznemu tajniku ob drugi obletnici odrešenja Spalata 50.000 lir za podporno ustanovo mestne federacije.

Poglavnik sprejel velikega muftija iz Jeruzalema

Zagreb, 16. aprila, s. Veliki mufti iz Jeruzalema se je prošle dni mudil na Hrvaškem kot gost Nezavisne Države Hrvatske. Pri tej priliki je bil sprejet pri Poglavniku. Po kratkem bivanju v Zagrebu je gost posetil Banjaluško in Sarajevu, kjer je stopil v stik s predstavniki muslimanskih verskih in kulturnih ustanov.

Povratak zagrebskega župana iz Italije

Zagreb, 16. aprila, s. S svojega potovanja po Italiji se je vrnil zagrebski župan Werner. Casopisi objavljajo njegove navdušene izjave o sprejemu v Rimu in v drugih mestih, ki jih je posetil.

Preskrba vojnih sirot na Madžarskem

Budimpešta, 16. aprila, s. Na Madžarskem je v teku humanitarni pokret, da vsaka družina vzame v svojo oskrbo vsaj po eno vojno siroto. Pobudo za to plemenito prizadevanje je dala gospa Horthyjeva. Regentova obitelj bo skrbela za sestero vojnih sirot.

Vsearabsko gibanje

Ankara, 14. apr. s. Iz Tranjordanije se doznava, da je Emir Abdulah izjavil, da je treba sklicati vsearabsko konferenco in organizirati zvezo arabskih narodov. Velika Arabika bi bila najboljšje jamstvo za trajen mir na Srednjem vzhodu, je podčrtal Abdulah.

Hude sovjetske izgube v bojih ob Kubanu

Krvavo zavrtnjeni sovražni napadi — 60 sovjetskih letal uničenih — Nov uspeh brzih čolnov v Rokavskem prelivu

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 16. apr. Vrhovno poveljstvo nemške vojske je objavilo danes naslednje poročilo:

Na kubanskem mostišču »Sovjeti« tudi včeraj brezuspešno nadaljevali svoje napade. Bili so v sodelovanju z letalstvom krvavo zavrtnjeni ali pa razbiti v takojšnjih protinapadih. Sovražnik je imel zelo hude izgube.

Na ostali vzhodni fronti je dan potekel mirno. Letalstvo je uničilo včeraj pri samo dveh lastnih izgubah 60 sovjetskih letal.

Pred kavkaško obalo so lahke nemške pomorske oborožene sile potopile sovjetsko obalno ladjo.

S tuniške fronte poročajo o živahnem krajevnem bojnem delovanju. Sovražnikovi napadi na nekatere višinske postojanke so bili razbiti in pri tem privedeni večje številni njetnikov. Lasten protinapad je dosegel zastavljeni cilj.

Nemška bojna letala so preteklo noč napadla pristanišče v B-u, kjer so poškodovala sovražno bojno ladjo in en torovni park ter dosegla zadetke v polno na pristaniških napravah in skladiščih.

Nemški hitri čolni so v noči na 15. aprila ponovno odpluli proti angleški obali ter potopili v bitki z nadmočnimi sovražnimi oboroženimi silami za obrambo obale močno oboroženo veliko tovorno ladjo. Naši čolni so se vrnili brez poškodb v svoje oporišče.

Letalska bitla nad Finskim zalivom

Helsinki, 15. aprila, s. Finski glavni stan javlja, da se ni zgodilo nič pomembnega v zadnjih 24 urah na kopnih frontah.

Uspešna akcija nemških motornih čolnov

Ob južni obali Anglije razpršen in uničen velik in dobro zaščiten angleški konvoj

Berlin, 16. aprila, s. O operacijah nemških torpednih čolnov pred južno angleško obalo, ki jih omenja včerajšnji nemško vojno poročilo, se doznava o iz pristojnega vira podrobnosti, ki kažejo napadalnega duha brzih edinic nemške mornarice.

V noči na 13. aprila je skupina nemških torpednih letal prodrla proti južni obali Anglije. V bližini pristanišča Falmouth je skupina ob luninem svitu opazila na morju angleški konvoj, ki je bil močno zaščiten. Edinice pod vodstvom poveljnika eskadre so odločno napadle angleški rušilec razreda »Hunt«, ki je pripravljen na napad plul križem krazem. Več torpedov, je zadelo sovražno edinic, ki se je dobesedno razklala zaradi eksplozije na ladji.

Skr-raj istočasno je nadaljnji nemški torpedni čoln sprčil svoje torpede proti 4000-tonski popolnoma natovorjenim petrolejski ladji. Prednji del ladje je dojel dovelj odeli in gosti stebri d-ma ter plamenov so se dvignili iz ladje proti nebu. Torpedni čoln je sprožil nadaljnji torpedo v petrolejsko ladjo. Reka majhna edinic iz spremstva,

Nad Finskim zalivom so finski lovci napadli številčno šestkrat močnejše sovjetske letalske sile in zaključili zmagovito borbo s streljivijo 4 sovražnih letal tipa Spitfire in enega letala t pa »Lag — 5«. Na finski strani ni bilo izgub.

Silovit nemški napad na južno Anglijo

Stockholm, 15. aprila, Poročila angleškega tiska o napadu nemškega letalstva v pretekli noči na Anglijo govorijo o znatni škodi, zlasti v dveh mestih ob Temzi, ki se ne imenujeta. Tudi v Londonu je bil alarm, ki je trajal več ur. Že nekaj časa ni bilo v južni Angliji tako silovitega napada nemškega letalstva.

Uspehi protiletalskega topništva vojne mornarice

Berlin, 14. aprila, s. Na krovih nemških trgovinskih ladij ščitijo zlasti pred sovražnimi letalskimi napadi oddelki protiletalskega topništva vojne mornarice, ki omogočajo ob sodelovanju s spremljevalnimi edinicami varno plovbo. Od pričetka vojne so ti oddelki omogočili plovbo neštevilnim ladjam, natovorjenim z vojnimi potrebščinami in četami. Te ladje so prevozile do sled okrog 20 milijonov ton. Ti oddelki so sestrelili 128 sovražnih letal ter so sodelovali pri uničenju nadaljnjih 102 nasprotnih letal. Uspejo jim je potopiti tudi štiri angleške torpedovce. Prispevali so tudi k potopitvi 29 nadaljnjih lahkih sovražnih površinskih edinic, po večini torpedovk in topničark.

Ob južni obali Anglije razpršen in uničen velik in dobro zaščiten angleški konvoj

ki je prihitela posadki petrolejske ladje na pomoč se je v vrtincih potapljačih se ladje prevrnila in se sama v nekaj minutah potopila. Druge skupine nemških motornih čolnov so prodirle nato v bližino spremljevalnih edinic.

Kljub močni reakciji je bilo mogoče napasti še drugi rušilec razreda »Hunt«. Sovražna ladja je zletela v zrak po zadetku. V nadaljnjih borbah ob bližini proti sovražnim edinicom so nemški motorni čolni obvladali eno stražno ladjo in eno topničarko. Medtem so se preostale ladje iz spremstva skušale odtegniti napadom lahkih edinic, t-oda se so izkoristile razkroj skupine in se vrgle ponovno v napad ter zadele s torpedi še drugo 4000-tonsko petrolejsko ladjo, katero so ščitile tri ladje. Angleška tovorna ladja se je izgubila iz vida nemških edinic, ko se je potapljala.

Po končani odlični operaciji so nemški torpedni čolni odpluli proti izhodščnemu oporišču, katerega so dosegli ob zori, ne da bi utrpeli kakšno škodo.

Slovenski komunisti in njihovi „zavezniki“

V t. zv. „Osvobodilni fronti“ imajo komunisti izključno pravico odločanja

Zastava, ki se je komunistična propaganda v Sloveniji poslužuje, je zastava tako imenovane „Osvobodilne fronte“, to je one družbe, ki bi hotela predstavljati, pa nikakor ne predstavlja celokupnost slovenskih stremeljenj. Da bi jih bilo mnogo, ki verujejo v pristnost te zastave se ne zdi, tudi zato, ker se Slovenci upravičeno hvalijo z neko posebno premetenostjo, ki jim je v politiki često pomagala. Gotovo pa je, da so tisti, ki predvsem ne zaupajo tej zastavi, komunisti sami, ki so iz naših tiskovnic, ki sami nečesto v t. zv. „Mnogo je činiteljev, ki povzročajo, da zastava, ki jo vihte komunisti, le slabo skriva v svojih gubah rdečo barvo, s katero je prepojena, medtem ko bi tisti, ki jo vihte, radi na vsi moč dokazali, da njihova zastava vsebuje vse barve raznih slovenskih strank. Politčna zgodovina volitev v bivši Jugoslaviji nudi tudi najpovršnejšemu ozavolavcu izvestne oblike, ki razkrivajo to sleparstvo.

Pri zadnjih volitvah se je samo v Ljubljani spopadla vsaj 27 volilnih list, od katerih so samo kake tri ali štiri predstavljale hrvaško ali srbsko stranko brez tujakajnih pristašev. Saj so slednje prišle sem gor, da dopolnijo število potrebnih okrožij, kakor je predpisoval zakon za veljavnost predloženega volilnega spiska. Bilo je tedaj v Ljubljani kakih 20 skupin, ki so se med seboj borile in nobena izmed teh ni bila pripravljena za učinkovito zvezo niti z sorodnimi strankami. Trdovratnost političnih idej pri Slovencih, ki jim je bilo skupno samo odločno odklanjanje komunistov bi že sama zadostovala za izključitev vsake možnosti zlitja, s katerim se hvalijo komunisti.

Toda bolj kakor teorije in dokazovanja, kažejo dejstva ono sleparstvo, ki so ga moskovski emisarji poskušali razširiti. Komunisti so bili v Sloveniji majhna manjšina in bi v teh krajih ne mogli nikoli delovati po navodilih boljševiške vlade iz svojih lastnih sil, niti ne bi mogli tu prodreti z močmi iz drugih pokrajin, ker jih nihče ni rad videl in so bili povsod brez ugleda. Zato so potrebovali pripravno etiketo, ki bi s svojimi gesli skrivala vse, kar je bilo strupenega v steklenici, poslani kot ljubeznivi dar boljševiške Moskve Slovincem. Taki se vstala tako imenovana osvobodilna fronta, ki naj bi po komunističnih željah predstavljala izraz skupnosti, pa v resnici predstavlja samo komunistično stranko. K njej so pristopili nekateri neznatni odlomki, ki niso imeli nobenega posebnega razloga, da bi se čutili vključene v življenje pokrajine ali celo samo v njeno materialno stran.

Ko se je ta sleparska združba ustanovila z velikimi napori in z neskončnim sleparstvom, so komunisti začeli svojo črno delavnost v imenu skupnosti, ki obstoji samo v njihovih željah. Kajti na sto odlomkov jih je 98 komunističnih in samo dva predstavljata skupini disidentskih krščanskih socialcev in disidentskih Sokolov. Takoj od prvega trenutka so komunisti, dasi so tajili to nepošteno zvezo, ne samo vodili in usmerjali pokret izključno po svoji volji, marveč v svoji sredi niti niso skrivali nejevolje zaradi bližine tako imenovanih zaveznikov in tudi niso tajili, kako breme so zanje ti „zavezniki“.

Oni krščanski socialci in oni Sokoli, ki so se dali ujeti komunistom, so s svoje strani skušali opravičiti svoje sodelovanje v nepoštenih združbi z nestvarnimi političnimi in čustvenimi razlogi, niso pa mogli zabrisati, da jim ne gre samo za pridobitev zaslug in poveljniških mest za bodočnost, ki so jo prav nesramno smatrali za uresničljivo. Ta razločnost koristi, ki so jo komunisti skušali tajiti, ki pa je javna resnica, je jabolko nesloge, ki „častivredni družbi“ ni dovolila dosega socialnih namenov, pač pa je dala komunistom možnost, da so popolnoma potisnili ob stran te slamatne moče ter so gospodarili sami, naručujoč se iz šibkosti svojih zaveznikov in poslušajoč se njihovega imena samo, kadar so se obračali na Slovence, hoteč pod pretvezo nacionalizma skriti svoje razbojniške podvige in najtemnejše akcije.

Ta nema in skrivnostna borba je često predmet razprav v volilnih komunističnih krogih, ki pa jo seveda skušajo prikriti, da ne bi prišla v javnost. Toda enake rezerviranosti ni na periferiji stranke, kjer često prihaja od pravih pravcati škandalov, zlasti kadar komunisti svojim trenutnim tovaršem očitajo neznanost njihovega doprinosu ter neznanost soudeležbe pri tveganju. Pri tem pa „zavezniki“ mečejo na tehnično odločno važnost svojega pristanka, zaradi katerega so komunisti v prvih časih pred narodom lahko zakrivali svoji pravi obraz tistih, ki so imeli v rokah vse niti. Opri na te zasluge in krotče komuniste z grožnjo razdora, je ta skupnica skajnežev hotela imeti samo, kakor je rekel eden izmed njih, „glas v svetlo“. Pri tem pa ne skriva svoje odločne volje za osvojitve vodstva, kar seveda ni v skladu z navodili in koristmi komunistov.

Vprašanje je bilo tako težko, da je tvorilo skoraj edini predmet neke vrste običnega zboru Osvobodilne fronte, ki je bil v Bhaču v Bosni. V resnici je bil to kongres komunistov. (Treba je imeti pred očmi, da so nekoliko dni po tem kongresu naše čete očistile ta kraj od upornikov in jih pregnale daleč od kraja njihovega kongresa, kjer je bil najden tudi zapisnik sej, ki ga imajo sedaj v rokah naše oblasti.) Velik del teh posvetovanj je bil posvečen slabim odnosom med komunisti in med njihovimi časničnimi „zavezniki“. Komunistični poglavarji so se prizadevali na vso moč, da bi predložili „zaveznikom“ potrebo sloge, vsaj — tako je rekel Boris Kidrič — „dokler današnji zavezniki ne bodo nujno uničeni, ako se bodo držali upreti se drugi fazi komunističnega programa.“

Človek, ki je dal to izjavo o komunističnem pokretu, ni nikakoli ničla. Kajti pod privzetim imenom Petra Kalana opravlja posel predsednika osrednjega odbora slovenske komunistične stranke ter predsednika izvršnega odbora Osvobodilne fronte in je znan moskovski agent in emisar kominterne. Toda na seji, kjer so bile iznesene te kategorične trditve, ni bilo ne predstavnikov Sokola, ne predstavnikov skupine krščanskih socialcev. Ti so se bili zado voljili s tem, da so poslali med prvo sejo komunistu navdušene pozdrave ter so se poklonili komunističnim težnjam iz gole prevladnosti da ne bi vzemirili gospodarjev. „Tovariši“ Pavle Tratar, se je nato zahvalil komunistom za čast, da jim dovolijo sedeti v svoji sredi, ter se je požužil z izjavo, da bo njegova skupina „vedno v soglasju z vami, kar koli boste rekli ali napravili.“ Kot izraz svobode misli in dejanja to zagotovilo ni slabo. Tratarjevi pristaši so lahko ponosni zaradi svobode, ki so jim jo dovolili komunisti in ki jim je

zgovoren vzgled, kakršna bi bila njihova usoda, ako bi komunistem izšel zmagovit iz borbe.

Da zavrne na pravo mesto te goreče fantazije omahujočih sodelavcev in da potolaži njihove nade za bodočnost, je Kidrič v svojem programatičnem govoru na otvoritveni seji jasno poudaril, da „na ustanovni seji OF ni bilo nikakršnega predstavnika političnih struk, gospodujočih v Sloveniji.“ Ta trditve, ki vsebuje priznanje sleparstva, ki so ga izvršili komunisti nasproti Slovincem, je bila tudi točna zavrnitev „zaveznikov“, ki so se kasneje pridružili pokretu. Toda govornik se ni ustavil samo na tej izjavi, marveč je dodal: „Komunisti sicer žele iskreno sodelovanje z obema strankama, ki sta soudeleženi pri OF in bodo lojalno postopali z vsemi lojalnimi sodelavci, v načelu pa bodo neprijatelji glede vseh bistvenih vprašanj borbe in bodočnosti Slovincem.“

Dočim s tem kategoričnim zatrdilom vodja komunistov pridržuje absolutno oblast v vseh vprašanih komunistom ter proglašajo njihovo ponosno zahtevo, da sami odločajo o usodi ljudstva, pravi nekoliko stankov dalje, obravnavajoč propagando, doslovno, da je v Sloveniji „Sovjetska zveza še premalo popularna in da je „pravno tako malo priljubljena komunistična stranka.“

Vprašanje odnosa do sodelavcev in bojažen, da bi se vtkali v razna vprašanja ter si ustvarili stališče za bodočnost, je bilo glavni predmet razgovorov in razprav, čeprav ni vedno stopilo v ospredje. Kidrič je povzel niz govorov komunističnih voditeljev nižje stopnje ter je opomnil zbor z naslednjimi besedami: „Treba je voditi razpravo v takem pravcu, da boste govorili o vaših izkušnjah in težavah, ki jih imate z zavezniki. Vprašanje sodelovanja z njimi je zelo važno.“ Ako bi bili odnosi s „zavezniki“ idealni, kakor bi to komunisti radi dovedeli Slovincem, bi ne bilo treba slinčnega poudarka. Pokravajoč se pogovarjivemu naročilo, so govorniki odgovorili jasno ter potrdili v celom obsegu da so odnosi komunistov z njihovimi lažsodelavci zelo težavni in neki „tovariši Vojko“ opominja komuniste, naj se ne poslužujejo izraza „kataliki“, kadar govorijo o krščanskih socialcih. „Ta izraz, je dejal Vojko — spada v preteklost in da ne bo nesporazumov, bi bila iz političnih razlogov huda pogrška, govoriti o katalicizmu.“

Komunisti se tedaj boje blagoslovne vode in iz čisto političnih razlogov nečesto, da bi se v njihovih vrstah govorilo o katalicizmu. To bi bil nov dokaz onega duha svobode, ki ga toliko poudarjajo in s katerim podpirajo svojo sleparsko igr. Kdor se jim je vdal iz računa ali iz nepremišljenosti, je postal njihov suženj, ki mora delati, trpeti razočaranja in ploskati tistemu, ki ga drži v verigah.

Na tem svojem tako zvanem kongresu so komunisti govorili jasno: dopuščajo sodelovanje, da natresejo peska v oči slovenskemu ljudstvu, ne dopuščajo pa, da bi ti sodelavci imeli kako besedo pri vodstvu. Celo gozijo z „klavdicij“ ob prvem poskusu neposlušnosti in ne skrivajo svojih namer, počistiti z vsemi, brž ko bodo smatrali, da so im odvisni. Kdor sodeluje z komunisti in je zašel v zagato, torej poslej ve, kakšna usoda ga čaka, ker ne more računati niti na poraz komunistov, kajti kadar bo prišlo do tega poraza — in o tem ni nobenega dvoma — bo moral odgovorjati za svoje delovanje pred pravo pravico.

Madžarska trdno v taboru Osi

Budimpešta, 15. aprila s. Madžarski minister Antal je v nekem govoru dejal med drugim, da je bila pretekla zima eno izmed najbolj kritičnih obdobij v tej vojni. Tako vojaki na bojišču kakor oni doma so pokazali vse svoje junštvo in vso svojo vztrajnost. Madžarske oborožene sile so izvršile junaške žrtve, ko so se upirale sovražnim ofenzivam in s tem potrdile tisoletno tradicijo junaštva ter so doprinele svoj delež k uspehom. Tudi na znotraj je madžarski narod prestal hude preizkušnje brez slabosti in oklevanja. Svoja izvajanja je minister zaključil s prepričanjem, da bosta tako pravo bojišče, kakor notranje bojišče še nadalje ostala zvesta Osi za uresničenje skupnih ciljev, ki jamčijo Madžarski po vojni pošteno mesto med evropskimi narodi.

Kolumbove svečanosti v Španiji

Barcelona, 15. apr. s. Ob prisotnosti zunanjega ministra grofa Jordana, morarškega ministra in generalnega kapitana področja Moscarda ter drugih zastopnikov civilnih in vojaških oblasti ter pravkov stranke in apostolskega nuncija ter diplomatskih zastopnikov so se pričele v Barceloni proslave 450 letnice povratka Kristofa Kolumba po odkritju Amerike. Pred spomenikom velikega morjarja se je zbrala ogromna množica in zastopniki oblasti. Pogovorih je bila vojaška parada ob navdušenju množice.

Japonska premoč na Pacifiku

Loranzo Marquez, 16. aprila. s. Iz Melbourne poročajo, da je general Mac Arthur izjavil: „Japonci so si navzile vedno bolj uveljavljati akcij naših podmornic zagotovili na Pacifiku skoraj popolno kontrolo na morju. Za to premoč se imajo zahvaliti sodelovanju med njihovo mornarico in letalstvom. Za rešitev Avstralijske namostanostje edino le naše eskadre, kajti če izgubimo oblast v zraku, bodo naše bojne ladje brez moči in ne bodo mogle ščititi kontinenta pred sovražnimi poskusi izkrcanja. Rekel sem že in ponavljam, da je mogoče v gigantski bitki, ki se je pričela v zapadnem Pacifiku, zmagati samo z umno uporabo letalskih in kopnih sil, ki tesno medseboj sodelujejo.“

Tatung, 16. aprila. s. Japonske čete so od aprila do septembra prošlega leta osvobodile izpod komunističnega jarma 300.000 prebivalcev zapadne Mongolije. Rešenci so selaj zaposleni v poljedelstvu dotične pokrajine. Krajevne oblasti so jim priiskale na pomoč s posojilom, da so si mogli preiskrbiti poljedelsko orodje, dočim jim je vlada zastoj razdelila potrebna semena.

Dva nova vlaka na progi Ljubljana—Metlika

Od ponedeljka 19. aprila dalje bo vozil na progi Ljubljana—Metlika potniški vlak št. 9217, ki bo odhajal iz Ljubljane ob 12.53, prihajal v Novo mesto ob 15.20, odhajal dalje ob 15.25, v Metliko pa bo prihajal ob 16.47.

Od toka 20. aprila dalje bo na progi Metlika—Ljubljana vozil potniški vlak št. 9218, ki bo odhajal iz Metlike ob 12.44, prihajal v Novo mesto ob 12.03, odhajal iz Novega mesta ob 14.13 ter prihajal v Ljubljano ob 16.38.

Dnevni obrok kruha za delavce in mladino

Prehranjevalni zavod Visokega komisarata za ljubljansko pokrajino sporoča: „Počeni s 1. majem t. l. bo vzpostavljen za mladino od 9 do 18 let ter za delavce dnevni obrok kruha, kakor je bil v veljavi do 15. novembra 1942.“

Prodaja mesa na odrezek „E“

Pokrajinski prehranjevalni zavod sporoča, da bo 17. t. m. civilno prebivalstvo dobilo po 100 gr mesa na osebo, proti odvezu odrezka „E“.

Izpred vojnega sodišča

Vojaško vojno sodišče vrhovnega poveljstva Oboroženih Sil Slovenija—Dalmacija, odsek v Ljubljani, je izreklo naslednjo sodbo v stvari proti:

1. Meliku Milanu, sinu Franca in Marije Skofar, roj. v Ljubljani 20. IV. 1923, bivajočemu v Crni vasi št. 135;
2. Jevu Frančišku, pok. Franca in Jevu Marije, rojeni v Ljubljani 21. I. 1923, bivajoči v Crni vasi;
3. Glasiju Josipu, pok. Martina in pok. Jere Kocijan, rojenemu v Iški vasi 13. III. 1895, bivajočemu v Crni vasi 105, delavcu;
4. Boltežarju Antonu, sinu Ivana in Marije Jeran, rojenemu v Crni vasi 18. XII. 1915 in tam bivajočemu na št. 70;
5. Vajdi Matiji, pok. Matije in Julijane Roje, rojenemu v Crni vasi 9. X. 1904, tam bivajočemu, delavcu;
6. Zitaniku Francu, pok. Ivana in Vidmar Pavle, rojenemu v Crni vasi 16. II. 1916, tam bivajočemu;
7. Javorniku Ferdinandu, sinu Ferninanda in Marije Mehle, rojenemu 21. XII. 1921 v Ljubljani, tam bivajočemu;
8. Javorniku Gvidonu, bratu prejšnjega, rojenemu 3. VI. 1923 in tudi v Ljubljani bivajočemu;
9. Ferjan Anli, hčeri Mihaela in Hribar Frančiške, rojeni v Ljubljani 18. IV. 1921 in tam bivajoči na Vodovodni cesti 35, in
10. Masletu Andreju, sinu Andreja in Ivane Oven, rojenemu 19. VII. 1904 v Waukeganu (Illinois), bivajočemu v Ljubljani — vseh 10 obtožencev je v zaporu.

Obtožbo so bili:

Prvih devet a) poskusa napada na varnost države (čl. 2 Ducejeve naredbes z dne 3. X. 1941), ker so z namenom napada na varnost države v področju italijanske Slovenije v času pred 20. XII. 1942 izvršili čine uničevanja, pustošenja in ropanja v področju omenjenega ozemlja; b) prevratne združbe (čl. 4 Ducejeve naredbes z dne 3. X. 1941), ker so v istih okoliščinah sodelovali pri združbi, naperjeni za nasilni prevrat političnega, gospodarskega in družabnega reda v državi; c) oboroženega krkela (čl. 16 Ducejeve naredbes z dne 3. X. 1941), ker so v istih okoliščinah sodelovali pri oboroženem krklu z istim namenom kakor pod prejšnjo točko; d) nedovoljene posesti orožja in streliva (čl. 2 Ducejeve naredbes z dne 24. X. 1941), ker so v istih časovnih in krajevnih okoliščinah bili v posesti orožja in streliva brez predpisane dovoljenja merodajne oblasti.

Prvih osem razen tega še: e) soudeležbe pri obtežilnem umoru (čl. 575—576-61 št. 1 in 2—110 k. z.), ker so zjutraj 20. decembra 1942—XXI. v družbi povzročili s strelji iz orožja smrt stražnika javne varnosti Santa Russa, ko so ga napadli in ubili, ko se je peljal v uniformi na kolesu po cesti Crna vas—Lipa, nato so truplo oropali ter ga vrgli v Ljubljani, da bi zakrili zločin; f) napada na javne naprave (čl. 8. Ducejeve naredbes z dne 3. X. 1941), ker so v istih krajevnih in časovnih okoliščinah z namenom ustrahovanja izvršili čine, ki bi lahko hudo poškodovali javne naprave.

Melik Milan, Jevu Frančišku in Glasij Josip razen tega še g) obtežilnega napada na življenje pripadnikov Oboroženih sil (čl. 7. Ducejeve naredbes z dne 3. X. 1941), ker so v omenjenih časovnih in krajevnih okoliščinah napadli stražnika javne varnosti Santa Russa.

Masle Andrej: a) prevratne združbe (čl. 4. Ducejeve naredbes z dne 3. X. 1941), ker je v Ljubljani do oktobra meseca 1942 sodeloval pri združbi, naperjeni za nasilni prevrat političnega, gospodarskega in družabnega reda v državi; b) oboroženega krkela (čl. 16. Ducejeve naredbes z dne 3. X. 1941), ker je v mesecih od maja do avgusta 1942 pripadal oboroženemu krklu, delujočemu na ozemlju italijanske Slovenije z istimi nameni kakor v prejšnji točki, c) opetovano obtežilo tatvine (čl. 624—625, št. 2, 61 št. 5 k. z.), ker se je v Ljubljani v družbi z drugimi komunističnimi razbojniki polastil električne napeljavke, ki je iz transformatorja na Ižanski cesti prenašala tok radijski postaji, priprave pa bile prenešene v gosti, da bi služile partizanskim poveljstvom za njihove telefonske zveze.

Iz teh razlogov je sodišče na temelju členov zakona spoznalo Melika Milana, Jevu Frančiško, Glasija Josipa, Boltežarja Antona, Vajdi Matijo, Zitanika Franca, Javornika Ferdinanda, Javornika Gvidona, Ferjan Ano in Masleta Andreja za krive zločina prevratne združbe ter oboroženega krkela in jih obsodilo na dosmrtno ječo. Vsi so obsojeni na solidarno plačilo razpravnih stroškov in na druge posledice, na objavo pričujoče sodbe v izveščku v „Jutru“ v Ljubljani.

Sodišče je opustilo Masleta Andreja zaradi nedostatka dokazov. Takisto so oproščeni vsi obtoženci zločina pod točko d) zaradi nedostatka dokazov, drugih obdolžitev pa iz razloga, ker niso izvršili čina. Ljubljana, 9. aprila 1943—XXI.

Pomanjkanje kavčuka v Ameriki

Buenos-Aires, 14. apr. s. Član urada za ameriško vojno proizvodnjo William White je na konferenci za kavčuk v Belemu moral priznati, da je oskrbovanje s kavčukom doseglo obupno fazo in da se bo moralo v prihodnjih mesecih rešiti vprašanje protaževanja sintetičnega kavčuka. White je dodal, da se rezerve surovega kavčuka v Ameriki izčrpavajo.

Gospodarstvo

Italijansko-nemški sporazum o povračilu vojne škode

V »Službenem listu« 14. t. m. je objavljena Kraljeva uredba z dne 7. decembra 1942/XXI, s katero je glede na zakon o povračanju vojne škode z dne 26. oktobra 1940/XVIII. potrjen in priznan kot izvršen sporazum s končnim zapisnikom o povračilu vojne škode, sklenjen v Rimu med Italijo in Nemčijo dne 26. oktobra 1942/XX.

Želeš urediti vprašanje, ki se tičejo povračila po vojni povzročenih stvarne škode, ki so jo utrpeli državljani ene ali druge države, sta se italijanska in nemška vlada dogovorili, da dovoljuje vsaka stranka pogodnica po določbah, ki veljajo za njene državljane, povračilo škode državljanom druge stranke, ki so bile na njenem ozemlju oškodovani na svojih premoženjih in nepremičninah zaradi vojne. V smislu tega sporazuma se pravne osebe, družbe in društva, ki imajo svoj sedež na ozemlju ene države, štejejo kakor da pripadajo tej državi pogodnici, če so pri teh pravnih osebah udeleženi državljani ene ali obeh držav z najmanj 75%, glavice. V primerih, ko udeležba italijanskih in nemških državljanov ne doseže 75%, obravnava vsaka stranka pogodnica udeležbo državljanov druge države kakor udeležbo svojih državljanov pri pravnih osebah, družbah ali društvi, ki se štejejo za tuje. Ta sporazum se ne nanaša na vojne škode pri ladjah, letalih in na vironih stvarih.

Oblastva vsake države, ki so pristojna za odločanje o stvarni vojni škodi, lahko zahtevajo za upravo in sodno pomoč pri pristojnih oblastvih druge države. Tak po-moč se mora dati v okviru pristojnosti zaprosenega oblastva. Prošnje se pošiljajo preko konzulatov v Italiji ministrstvu za finance (Ufficio danni di guerra), v Nemčiji pa na naslov Reichsverwaltungsgericht (Reichskriegsschadenamt). Za dajanje za-prošene upravne ali solne pomoči se ne plačujejo takse niti drugi stroški. Sporazum se nanaša za Kraljevino Italijo tudi na posestvo Italijanskih egejskih otokov in na ozemlja Italijanske Afrike, za Nemčijo pa tudi na Generalno gubernijo, Alzacija in Loreno in Luksemburg kakor tudi na Spodnje Štajersko, Južno Koroško in Gorenjsko. Sporazum je stopil v veljavo 1. januarja t. l. in se uporablja za vse škode po sedanjih vojni, ki so že nastale ali ki se nastanejo.

Končni zapisnik še ugotavlja naslednje: Kolikor je priznanje vojne škode odvisno od lastne presoje oblastvi, je ravnanje z italijanskimi in nemškimi državljani enako.

Borba proti črni borzi v Italiji

V ponedeljek so pričeli v vsej Italiji izvajati nove ukrepe za kontrolo cen in proti črni borzi, ki jih je sklenil medministrski odbor za oskrbo pod predstvom Duceja. Ti ukrepi so tesno povezani s povišanjem prejemkov mezd industrijskega delavstva in imajo namen ustvariti pogoje, da bo to povišanje dejansko prišlo v prid delavstvu in da ne bo nastopilo tekmovanje med zvišanjem mezd in cenami.

Za kontrolo cen in za pobijanje črne borze so prefekti posameznih pokrajin dobili obširna navodila in pooblastila, ki se nanašajo na vsa področja prodajne discipline. Pri tem delu bodo sodelovali organi kvesture, tržne policije, karabinjerji in organi stranke, ki bodo nadzirali izvajanje določb o maksimalnih cenah kakor tudi določb o obveznosti prodaje blaga po maksimalnih cenah, kar naj prepreči, da bi trgovci prodajali blago pod roko. Oddajna dolžnost se odsljen nanaša ne samo na proizvajalca, temveč tudi na prodajalca, ki so mu zagrožene stroge kazni, če bi blago odtegoval legalni prodaji po maksimalnih cenah z namenom, da isto blago pod roko poda po višjih cenah. Kolikor obstojajo med posameznimi pokrajinami razlike v cenah je prepovedano, blago prodajati v drugo pokrajino, zato ker je tam cena višja.

Novi ukrepi so se že pričeli praktično izvajati zlasti v Rimu, od koder so odpe-ljali v koncentracijsko taborišče več trgovcev, ki so blago odtegovali prodaji in so ga prodajali pod roko p. višjih cenah. Za stalno so zaprli več mesarskih obratov. Tudi iz Milana so poslali v koncentracijsko taborišče več trgovcev.

Važen izum na področju vezave knjig

V Nemčiji so pričeli na podlagi izumov podjetnika Lumbecka iz Bochuma z uspehom uporabljati nov način vezave knjig, ki omogoča ne samo trpežnejšo vezavo, temveč tudi štednjo z materialom. Izumitelj Lumbeck je v delavski knjižnici svoje podjetja ugotovil, da se vezane knjige pri izposojanju hitro pokvarijo in jih je treba dati znova v vezavo. Ta ponovna vezava pa je zelo zamudna in tudi draga. Pričel je razmišljati, kako bi se stare pokvarjene knjige hitreje in ceneje znova pove-zale. Tako je prišel na misel, zvezati po-samezne pole in liste na hrbtni na način, kakor se že v tvojnicah lepilo podplati pri čevljih, namreč s posebnim lepilom iz umetnih mas. Izkušnje pri lepljenju usnja so pokazale, da se prej strga podplati, preden popusti lepilo, ki se v vodi ne omeha ali stopi. Pričel je uporabljati podobno lepilo pri vezanju knjig. Po številnih poskusih mu je to tudi uspelo. Svoj izum je prijavil v obliki šestih patentov.

Novi način vezanja knjig se docela razlikuje od splošno uporabljene načina. Lepilo, ki se pri tem uporablja je termo-plastično, kar pomeni, da dobi svoje značilne lastnosti šele v potnem, ko se za kratek čas ogreje na 100 odnosno 120 stopinj Celzija. Pri tem segrevanju se tekoče lepilo takoj osuši in strdi, vendar ostane izredno elastično. Prav ta elastičnost posušenega lepila daje na nov način vezani knjigi posebno trpežnost, kar je pokazala tudi že praksa. Knjige, vezane na nov način, so v knjižnici prenesle 40 do 50 kratno izposojanje, medtem ko so na star način vezane knjige vzdrlžale včasih le 10 kratno izposojanje, pa se je vezava že pokvarila.

Novo lepilo je napravljeno, kakor rečeno, iz umetne smole. Pri vezavi odpade vsaka uporaba sukanca ali žice. Robovi pol ali listov se na hrbtni prevlečejo z lepilom, preko katerega se položi, kakor doslej, trak iz redke tkanine, ki se zlika z

vročim likalnikom. Ves ta postopek se izv-rši v nekaj sekundah in že so listi zvezani. Ostalo delo vezave se dokonča na do-sedanji način. Na nov način je zlasti olaj-sana ponovna vezava starih poškodovanih knjig. V tem primeru se po odstranitvi platnic robovi pol na hrbtni pokvarjene knjige enostavno odrežejo, tako da osta-ne samo posamezni listi, ki se potem na hrbtni knjige prevlečejo z lepilom, preko katerega se zlika trak iz tkanine, pa so listi zopet trdno povezani med seboj. To delo je tako enostavno, da se da izvršiti tudi z nestrokovnimi močmi, medtem ko je doslej ravno ponovna vezava knjig zahteva-ljava največ truda in strokovnega znanja.

Hrbtni knjige, vezane na novi način, tako trdno združuje posamezne pole odnosno liste, da se prej strga papir, kakor sam hrbet. Navzlic tej trdnosti je hrbet knji-ge izredno elastičen in se knjiga lahko odpre tako daleč, da leži desna in leva stran na mizi docela vodoravno. To je zlasti potrebno pri atlantih, kjer gre slika preko desne in leve strani in tudi preko mesta, kjer je list zgiban.

Za vezavo knjig v serijah po tem novem načinu bodo seveda potrebni tudi novi stroji. Zato so novi način vezave pričeli uporabljati predvsem za ponovno vezavo starih knjig. Predsednik nemške organizacije knjigovozov je zaenkrat odredil 250 obratov v Nemčiji, ki se bodo docela pre-omovali za nov način vezave. Vrhu tega je za vso nemško knjigovozsko stroko odkupil patente. Licence pa so pričeli oddajati tudi v inozemstvu, od koder je prišlo v Nemčijo že mnogo strokovnjakov, da spo-znajo ta novi način vezave.

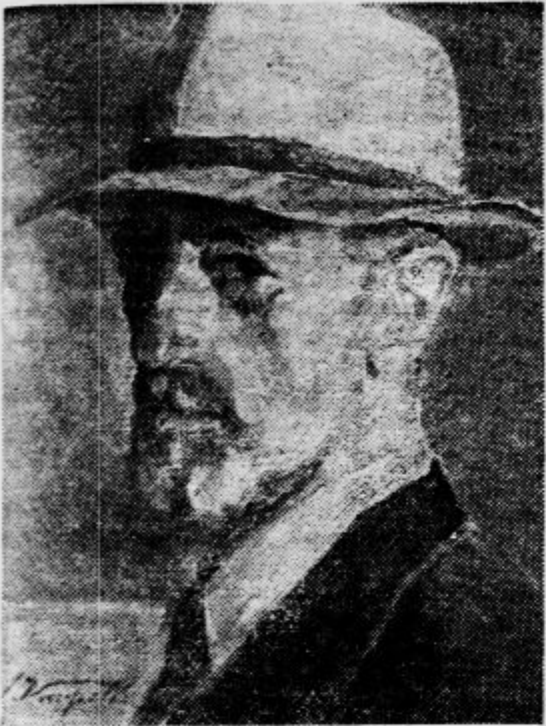
Gospodarske vesti

— Italijansko-turški gospodarski spora-zum. Med Italijo in Turčijo je bil te dni sklenjen sporazum o kompenzacijski iz-menjavi blaga v vrednosti 1 milijon tur-skih funtov. Sporazum je bil preteklo so-boto podpisan v Ankari in predvdeva v okviru italijansko-turške trgovinske po-godbe iz leta 1937, ki se obenem podaljša, izmenjavo določenih kontingentov blaga. Italijanska delegacija je že zapustila An-karo.

— Nemška pomoč za prehrano Hrvat-ske. Ob priliki sprejema novinarjev je nemški poslanik v Zagrebu Kasch govoril o ne-raško-hrvaškem sodelovanju s posebnim ozi-rom na prehrano Hrvatske. Pri tej priliki je poslanik navedel nekaj podatkov o doba-vi živil in semen, ki jih je izvršila Nemčija v teku lanskega leta v korist Hrvatske. Nemčije je lani iz lastnih zalog in iz zalog, kupljenih v drugih državah, dobavila Hrva-tskiji 5600 ton koruze, preko 2000 ton slad-krja, vrh tega 2200 ton semenskega pšeni-ce, 750 ton semenskega ječmena, 1100 ton navadnega ječmena v zamenjavo za rž, 450 semenske rži, 300 ton semen za solčnje in še znatno število plemenske živine (sku-paj preko 1500 plemenskih konj, govede, svinj in ovac). Za leto 1943, se je Nemčija zavezala dobaviti Hrvatski 10.000 ton slad-krja, vrh tega 2200 ton semenskega pšeni-ce, 750 ton semenskega ječmena, 1100 ton navadnega ječmena v zamenjavo za rž, 450 semenske rži, 300 ton semen za solčnje in še znatno število plemenske živine (sku-paj preko 1500 plemenskih konj, govede, svinj in ovac). Za leto 1943, se je Nemčija zavezala dobaviti Hrvatski 10.000 ton slad-krja, vrh tega 2200 ton semenskega pšeni-ce, 750 ton semenskega ječmena, 1100 ton navadnega ječmena v zamenjavo za rž, 450 semenske rži, 300 ton semen za solčnje in še znatno število plemenske živine (sku-paj preko 1500 plemenskih konj, govede, svinj in ovac). Za leto 1943, se je Nemčija zavezala dobaviti Hrvatski 10.000 ton slad-krja, vrh tega 2200 ton semenskega pšeni-ce, 750 ton semenskega ječmena, 1100 ton navadnega ječmena v zamenjavo za rž, 450 semenske rži, 300 ton semen za solčnje in še znatno število plemenske živine (sku-paj preko 1500 plemenskih konj, govede, svinj in ovac). Za leto 1943, se je Nemčija zavezala dobaviti Hrvatski 10.000 ton slad-krja, vrh tega 2200 ton semenskega pšeni-ce, 750 ton semenskega ječmena, 1100 ton navadnega ječmena v zamenjavo za rž, 450 semenske rži, 300 ton semen za solčnje in še znatno število plemenske živine (sku-paj preko 1500 plemenskih konj, govede, svinj in ovac). Za leto 1943, se je Nemčija zavezala dobaviti Hrvatski 10.000 ton slad-krja, vrh tega 2200 ton semenskega pšeni-ce, 750 ton semenskega ječmena, 1100 ton navadnega ječmena v zamenjavo za rž, 450 semenske rži, 300 ton semen za solčnje in še znatno število plemenske živ

Jutri pričetek spominske razstave Ivana Vavpotiča

Narodna galerija je pripravila v Japonskem paviljonu veliko spominsko razstavo izbranih umetnin nedavno umrlega profesorja Ivana Vavpotiča. Svečana otvoritev bo jutrišnja nedelja ob 11. dopoldne. Ni dvoma, da bo ta velika retrospektivna razstava del onega izmed najznamenitijših ustvarjalcev v naši moderni likovni umetnosti zbujala posebno veliko pozornost. Razstava bo odprta do 9. maja.

Poslednji lastni portret

Grobica v gozdu

Pod Pohorjem, na njega severnem vznožju, sredi gozdička stoji Gornjeradvaški mavzolej, skromen po merah svojih sten in svojih vrat; še skromnejši, če ga primerjamo s strmim in po hudournikih razjedanim visokim pobočjem, ki mu tvori veličastno ozadje; veličastno v vsakem letnem času, zlasti zdajle pomladi, a najkrajše in najslabše vendarle v pozni jeseni, ko se že bliža zima in rdeče, rumene in oranžaste barve listnatega drevja in grmovja glasno in jasno vriskajo izpod temnozelenih streh in oken obširnih smrekovih, jelovih in borovih nasadov gori do Sv. Bojlenke in preko široke Dravske doline do cerkvice na Pekerski gori: do sv. Magdalene pri Mariboru, do sv. Jožefa v Studencih. Skromen samo po merah, po etah in potezah svojih posameznih delov in pa po duhu, ki ga razodeva v svoji celotni kompoziciji in kakršnega mu je znal po svojevrstnem načrtu vdihniti dunajski arhitekt Flescher Bruningen, sama resnost, svareča in opominjajoča zamišljenost v vse one, v človeku včasih neprijetne stvari, ki ti brez napisa nad vhodom in morebiti baš zato še silneje kličejo v spomin besedi: »Memento mori«.

V velikih mestih, kjer so žuljave roke delavcev, brzih strojev in njih genijalnih izumiteljev v srečnih rokah nekaterim nagromadile bogastvo, grade prave mavzoleje in jih postavljajo na razkošna mestna pokopališča, da kljubujejo vekom in njihovim viharjem, se poznam rodovom pričejo o posvetnem bogastvu onih, katerim na čast so bili zgrajeni: ponosne stavbe, izrazi umetniškega čustvovanja in izražanja; predmet občudovanja vseh onih, ki vsaj enkrat na leto trumoma hodijo mimo, tako dolgo, dokler se ne porušijo, kar se je že davno v pesek sesul oni mavzolej, ki ga je malozajska halikarnaška krakija Artemizija postavila svojemu dragemu možu, kralju Mavzolu. Morebiti so tudi oni pradedni prebivalci vzhodnega Pohorja in njegovega vznožja, ki so se s »Božičem« vstrelili ponosno ozirali doli na Dravsko polje in na Slovenske gorice, postavili po svojih močeh in zmožnostih kak mavzolej kateremu izmed svojih pravnikov. Ze dokaj let zagrinja ves ta bajeglovni svet gozdna senca in na mestu mavzoleja vidiš blizu Robnikove, z bradami obdane kmetije pri »Habakuku«, samo še nizke kupe kamenja z raznovrstnimi črepinami. Če vprašaš, kaj naj to pomeni, izveš, da so to ostanke gomilastih grobov onih starih pohorskih prebivalcev, ki so svoje mrljice sežigali in njih ostanke v skupnih grobovih spravljali. Ze dolgo tam gorji ni več nobenih posameznih stavb, ne svetlišč, ne mavzolejev. Toda iz starih gro-

bov, iz nekdanjega mesta raste z novimi gozdovi novo človeško življenje.

Vse to vidiš živo pred seboj, ko dosepeš pred Gornjeradvaški mavzolej. Težko ga izslediš in najdeš, tudi če ti je prijatelj še tako vestno povedal, kje in kod je treba hoditi. To je prava življenjska pot človeka, ki jo moraš prehoditi, da prideš do njega. Včasih moraš navzgor in se truditi, če ti upade pogum, da dosepeš do cilja in si izgubljen; potem zopet prideš na svetlo gozdno jaso, kjer se odpre razgled in lepo in veselo življenje. Pa ko si mimo znamenite lipe, ki ti pred Rosmanitovim gradom kaže preko Radvanščine pravo pot in smer do njega, res srečno dosepeš tja, si tudi že namah ves v objemu in v moči njegove omamljive resnosti, postaneš resen in začneš se zavedati, da je treba napraviti čez štiri nizke stopnice samo še en korak; vrata se odpro in zapro in nikdar ne moreš več nazaj.

Toda zeleni gozd okoli in okoli, vedno živ in živahen, bodisi kadar po njegovih

Zilah vro novi sokovi k novemu življenju, bodisi kadar lisica in kuna oživljata zimsko noč in zimsko jutro, te vleče z vsemi svojimi silami nazaj v življenje. Prilika-va lavorikasta črešnja, tu komaj na pol udomačena, nekoliko sramežljivo, boža tvoje noge, vedno zelena kakor zimzelen, in ti, ovijajoč dve nizki groblji, šepče na uho, da je njej tudi pozimi življenje pred tem mavzolejem prijetno in lubo. Ko pa se ozreš k pročelju, obstrniš nad silnim vtisom, ki ga mora na vsakega narediti Kristus, v nadčloveški velikosti izklesan iz celega kamna, z železnimi žrebli pribit na velikanski kameniti križ. Narava je vse te resne poteze v teku časa omilila in ublažila. Granitni kamen se je omehčal, tanek mah ga obrašča; noge, žrebli, brada in rane so olesenele in se prilagodile gozdu, ki jim je stalni sose. Olajšan stopiš na najvišjo stopnico in se skozi vrata ozreš na grobnico. Skozi vrata in skozi majheno gotsko okence pada svetloba na črne trake, na šopke cvetlic, na darila domačega ljudstva.

Kako se skrajša fronta

Skrajšanje fronte, kakršnega so se Nemci ponovno poslužili v minuli zimi na vzhodnem bojišču dokazuje, da je tudi prostor neko orožje, ki ima kakor vsako orožje, svoje ofenzivne in defenzivne zmožnosti. Frontni loji in vdori imajo, tako piše nemški major dr. J. Schäfer, svoj pomen, smoter in taktiko v napadu, ki se predčasno iztrpa, ali pa v obrambi, ki se ne da od nasprotnika potisniti več nazaj. Takšne »ločne postojanke« držijo vojska vedno tedaj, kadar gre za vojaško ali gospodarsko pomembno ozemlje ali pa kadar ga smatra za primerno odskočnico za poznejšo ofenzivo. Često določa taktiko držanja takšnih postojank nujnost oskrbe. Ščasoma pa se takšni pogoji lahko izkažejo za nesodobne in obrabljene, zaradi česar se vojaško poveljstvo poslužuje novih sklepov in odločitev.

Kadar se vojaški oddelki pripravljajo na prostovoljno in načrtno skrajšanje fronte, je treba najprej skrbeti za to, da se vse vojaško pomembne naprave: železnice, mostovi, industrijska podjetja itd., uničijo. Med načrtno spremembo fronte ter med gibljivo obrambo je bistvena razlika. V gibljivi obrambi določa napadalec še nekaj časa potek borbe, pri načrtnem skrajševanju fronte pa zavisi vse od tistega, ki se je za takšno operacijo odločil ter je sam določil čas in kraj vojaške pregrupacije. Druga naloga, ki zadene vojaštvo pri skrajševanju fronte, zadeva prebivalstvo, katerega je treba včasih vzeti s seboj. Takšen primer se je pokazal pri operaciji nemške vojske na Kavkazu. Vojska mora

v takšnem primeru pomagati tudi pri oskrbi civilistov. Pri vsem tem delu je potrebna čim večja natančnost štabov, ki ne vodijo računov samo o vojaških stvareh, temveč tudi o gospodarskih zadevah. V prvi vrsti je treba seveda poskrbeti za primerne nove obrambne postojanke. Vsa skladišča, vse zaloge, vsa municija, živila, gorivo, orožje in sploh vse materialje se v primerj skrajšanja fronte najprej odpremi v zaledje. Sele pozneje nastopi za vojaške oddelke trenutek odmika za sovražnika, ki ne sme dobiti v roke nobenega železniškega materiala.

Pri skrajševanju fronte v odsekih pri Demjanskju, Vjazmi in Rževu, odkoder se je nemška vojska pozimi umaknila, so nemški vojaški izvršili, priprave za umik tako silajno, da ji sovražnik tega nikjer opazil. Samo gospodarsko pospravljanje je lahko pri njem vzbudilo sum, da se pripravljajo umik in tedaj je tudi začel nagajati z motilnimi akcijami. Napredovanje sovražnika v postojanke, ki jih je nemška vojska izpraznila, je bilo zaradi uničenja vseh vojaško važnih naprav zelo težavno in neprimerno. Le polagoma so utegnili boljševiki zasedati od Nemcev zapuščene postojanke ter urediti dovoz in oskrbo iz zaledja. Nemške izvidnice so obvladovale položaj na starem bojišču vse dotlej, dokler se je zdelo to vojaškemu poveljstvu potrebno. Pri teh operacijah so pokazali Nemci vse svoje zmožnosti. Noben vojak, pravi major dr. Schäfer, ne žrtvuje radi peči zemlje, na katero ga veže krj padlih tovarišev.

Ob koncu zimske bitke

Pričujoči članek je povzet po uvodniku »Frankfurter Zeitung« z dne 5. aprila t. l.

Ko je vrhovno poveljstvo nemške vojske dne 26. marca prvič po dolgem času izdalo poročilo, da je minil dan na vsej vzhodni fronti »brez posebnih dogodkov«, je bilo vsakomur jasno, da je velika zimska bitka, ki je trajala štiri mesece, končana. To seveda še ne pomeni, da ne bodo borbe tu ali tam na novo vzplamtele in da ne bodo boljševiki zopet poskušali na posameznih mestih predreti nemške fronte. Pomeni pa vendar, da je doba za velike, med seboj povezane napade sovražnika na širokem bojišču zaenkrat minila. Zimska bitka, ki se je začela v pozni jeseni lanskega leta, je bila ogromen napor, kakršnega se boljševiki še niso nikoli polotili. Zasedovala je velike cilje, porodila pa se je v želji, da se stvari sedanje vojne z vsemi silami postavijo na glavo.

Danes, ko stoji nemška fronta od Petrograda do Taganroga ob Azovskem morju, lahko povemo, da je velika boljševiška ofenziva po začetnih uspehih utonila v krvi in blatu ter obšla, ne da bi dala v štirih mesecih časa kakšen rezultat. Kakšne cilje zasleduje nasprotnik v tej bitki, je bilo jasno že takoj v začetku ofenzivnih operacij. Boljševiki so hoteli na jugu in na severu obe krili nemške vojske tako vtisniti, da bi bila nemška vojska primorana zapustiti področje Dona ter odpreti boljševikom pot v industrijsko Doneško kotlino ter v rodovito ukrajinsko pokrajino. Če bi se bil ta načrt posrečil ter bi se bilo vdalo jedro nemške vojske med Orelom in Vjazmo, bi ne bila razpolagala nemška vojska z nobenim oporiščem več ter bi bila morala nastopiti splošen umik. Toda sovražnik ni dosegel nobenega iz-

med teh ciljev. Boljševikom se je pač posrečil prodor preko Dona ter zavzete Stalingrada, bilo jim je tudi mogoče prekorati srednji Don, priti do Kursa in Harkova ter se poslasti južnih ozemelj na Kavkazu in ob zgorjenjem Kubanu. Vendar se je to zgodilo šele potem, ko so se Nemci z vseh teh postojank umaknili. Niso pa boljševiki dosegli tega, kar so želeli, ko so skušali nemško vojsko na vzhodnem Kavkazu odrezati od zaledja. Tudi mostišče ob Kubanu stoji prav tako trdno kakor poprej in boljševikom se ni posrečilo prodreti preko Dona s kakršnimi izgledi na kasnejše uspehe.

Na nemški strani je bilo, odkrito povedano, nekaj kriz. Prvič se je zgodilo to lani meseca novembra pri prodoru sovražnika čez Don, drugič v decembru pri prodoru mimo Voroneža proti zgornjemu Doncu ter v januarju in februarju, ko so boljševiki pokazali namero obkroževalne akcije med Doncem in Dnjeptom. Skušali so omajati nemško postojanko v Doneški kotlini, pasti nemški vojski v raket ter izsiliti prehod preko Dnjepra. Danes je mogoče popolnoma natančno ugotoviti datum boljševiške kulminacije. Ta dan je bil 13. februarja, ko so nemške rezerve stopile v akcijo ob reki Mius in na jugu Harkova. Žrtve šeste armade, ki je junosko branila Stalingrad do zadnjega, je zdaj pokazala svoj vojaški pomen. Boljševiški napadi so začeli ponehavati, ofenzivna sila sovražnika je bila izčrpana — ne v zadnji meri zaradi tega, ker so Nemci pri Stalingradu vezali rusko vojsko, Na drugi strani pa je nem-

Plačajte zaostalo naročnino!

Italijanski oddelki v protinapadu na sovražne oddelke v Tunisu

sko vojaško vodstvo pridobilo časa, da je lahko zbralo dovolj rezerv ter je samo podlo sovražniku v bok in hrbet. Tedni po 13. februarju so samo izpolnili to, kar je bilo že prej nakazano. Z uničenjem konjske vojske in motoriziranega zbora ob Miusu ter z razbitjem armade generala Popova jugozapadno Izjuma in uničenjem tretje boljševiške oklopne armade na jugu Harkova je bila protiofenziva uspešna, kajti prinesla je Nemcem zopet ozemlje od Ljčanske do Izjuma, slednjič pa je omogočila ponovno osvojitve Harkova in Bjelgoroda. Boljševiške sanje o Poltavi in o Dnjeprpetrovsku so bile s tem pri kraju.

Dramatičen obrat, ki je dobil svoj izraz v napadih in protinapadih na jugu, pa bi ne bil nikoli izvedljiv, če bi se ne bile nemške vojske na drugih delih fronte, predvsem pri Orlu, Vjazmi in Rževu, od Ilmenskem jezeru in pred Petrogradom z uspehom upirale nadmočni sili sovražnika. Vedno na novo so se napadi na imenovanih odsekih obnavljali s tanki in topovi, vedno na novo so vdirale napadalne skupine v nemške postojanke. Vsako peč zemlje so morali boljševiki odkupiti z ogromnimi žrtvami. Nasprotno so Nemci umik z vsake peči zemlje v naprej preračunali in preudarili in samo na tej podlagi so izpraznili Demjansk, Ržev in Vjazmo. Še danes se vrše v teh odsekih najhujše borbe, ki zahtevajo od braniteljev največjih naporov. V primeri z napadi mule zime pa so to le akcije krajevnega pomena. Položaj se v bistvu ne da več spremeniti. Zimska bitka je za boljševike dokončno izgubljena. Edini uspeh, ki so ga dosegli, je zavzetje Stalingrada ter ozemlja, ki so se ga polastili v prvem valu svoje ofenzive. Ne smemo pa pozabiti, da so morali nekatere dele tega ozemlja že zopet vrniti tistemu, ki so mu ga iztrgali. Seveda tudi Nemci niso radi prepustili sovražniku ozemlja, ki ga je ponovno zasedel. Toda stvar je bila z vidika splošnega položaja potrebna, kajti za Nemce je bilo važno, da so ohranili udarno silo svoje vojske.

Nemška vojska in njeno vodstvo sta preostali najtršo preizkušnjo, ki jima je na naložila dosedanja vojna. Vsem so še v spominu temni dnevi v mesecih januarju in februarju, ko se je dopolnila usoda Stalingrada ter se je zdelo, da postaja zalet boljševikov tako silen, da se ne bo dal zadržati. Usoda je takrat mučila Nemce z najhujšimi vprašanji, k sreči pa je odgovoril narod v orožju in ljudstvo doma s sklepom, da je pripravljen še na večji odpor, ko je mobiliziral vse svoje fizične in moralne sile. Tako se je zgodilo, da se je položaj na fronti ustalil, za fronto pa se pripravljala Nemčija z novo energijo na obrambo življenja proti nevarnosti, ki grozi ne samo Nemčiji, ampak vsej Evropi. Treba je napeti vse sile za dogovor, treba je ojelekniti voljo in se pripraviti za nove udarce proti sovražniku. Tako se je zgodilo, da je zimska bitka Nemčijo, namesto da bi jo oslabil, ojačila, s čimer nemško državno in vojaško vodstvo gotovo računa.

Iz Srbije

V Skoplju so bile, kakor poroča »Donau-zeitung«, ob drugi obletnici pridruženja Makedonci k Bolgariji, svečanosti, ki se jih je udeležil tudi sofski nemški poslanik Beckerle.

V beograjskem Narodnem gledališču je bila nanovo uprizorjena Verdijska opera »Rigoletto«. Naslovno vlogo poje baritonist Nikola Cvejić. Nova koloratura v vlogi

Glide je Dara Stajakovića. Vojvoda Mantovskega poje dramatski tenor Slobodan Malbašić. Dirigiral je kot gost Hermann Schröder. Balet vodi Nina Kirsanova.

Beograjski radio je posvetil teden od 14. do 22. t. m. drugi obletnici, odkar je v novi upravi. Gostje iz Italije bodo nastopili v radiu to nedeljo ob 11. s posebno matinejo, sodelovali pa bodo še 20. in 22. t. m. To nedeljo zvečer bo radio prenašal v nemščini opero »Carostrelec«. Za zaključek glasbenega tedna bo 22. t. m. velik simfonični koncert.

Iz Hrvatske

Svečan koncert hrvatskih skladb v Bratislavi je bil 9. t. m. in ga je prinašala tudi ondodna radijska postaja. Dirigiral je Krešimir Baranović, pel pa je zagrebški operni pevec Dragutin Šostarko.

»Lavoria« se imenuje knjiga hrvatskih rodoljubnih pesmi, ki je pravkar izšla in je namenjena deklamatorjem. Knjigo je uredil prof. Vinko Nikolić. V knjigi so pesmi na čast Poglavniku, državi, ustašem in raznim drugim Hrvatim, ustvarjene pa so bile po ustvaritvi hrvatske države.

Bolgarsko predavanje. Drugič je predaval v Zagrebu prof. Ljubomir Vladikin iz Sofije. Tokrat je govoril o snovi: »Neskladenost zapadne demokracije«. Počez vseučiliških profesorjev in drugih intelektualcev je prišlo k predavanju vse osebe bolgarskega poslanstva.

Sprememba v nemškem šolstvu. V Zagrebu je bila objavljena zakonska odredba, da se nemške meščanske šole spremene v nemške glavne šole. Dokler ne bodo izdani posebni predpisi, bo v veljavi zakon od 5. decembra 1941 o obči n'žji srednji šoli. V nemških glavnih šolah na Hrvatskem bodo obvezni predmeti: hrvaščina, hrvatska književnost, hrvatska zgodovina in hrvatski zemljepis. Prosvetno ministrstvo predpiše učno snov s posebno naredbo.

Spomenske znamenke ustaške mladeži so bile dane v promet na narodni praznik 10. aprila. Prodajale se bodo do 30. junija. Filatelisti se zelo zanimajo zanje.

Ukrepi proti pijančevanju. Policija v Trzinu je strogo prepovedala čezmerno točenje in uživanje opojnih pijač. Gostilničarji prav nikomur ne smejo prodati alkohola, ako je že vinjen. Vinjene osebe se ne smejo muditi na ulicah. Mladina do 15. leta sme v točilnice samo v spremstvu skrbnikov. Ob sejmih je prepovedano prodajanje in uživanje žganja, prav tako ob izplačevanju mezde. Ob delavniških dopoldne je prepovedano posedanje po gostilnah razen za kratek počitek in okrepčilo. Kvartpirjenje za denar in nedostojno obnašanje se kaznuje. Kazni so stroge. Notorni brezposelniki, ki so v dani pijačevanju in kriminalu, bodo odgnani na prisilno delo.

Zagrebški parki in vrtovi, znani po svoji lepoti, so zdaj v bujnem zelenju in cvetju. Pri pomladnih delih je zaposlenih 120 delavcev. Povprečni obisk v Maksimiru znaša ob nedeljah 30.000 oseb. Razen tega odhajajo Zagrebčani radi na nedeljske sprehode v okolico, posebno proti Zagrebški gori. Privlačno bo tudi okoliš Save, ko bo posajen z drevjem. Prebivalstvo je bilo pozvano, naj posveča javnim parkom in vrtovom vso pozornost in naj z ničemer ne oškoduje njihove lepote.

KULTURNI PREGLED

Ravnatelj Polić pripravlja Tomčevo kantato

Tomčevo kantata za sol, zbor in orkester, v kateri smo kratko že pisali, je posvečena pevskemu zboru Glasbene Matice. Nastala je lani po razpisu glasbenega natečaja na besedilo, ki ga je spesnila Vida Tauferjeva ob slikah križovega pota, ki visi v samostanski cerkvi v Stični. Ta križev pot, ki je gotovo najlepši slovenski križev pot, je naslikal 1766. stovski baročni slikar Fortunat Bergant iz Mekinji pri Kamniku (1721-1769). Imel je tudi naslov akademskih capitolnusa, ker je živel in deloval nekaj let tudi v Rimu. Snov in izraz pozitivne, ki je nastala ob teh slikah, sta pa črpala največ iz starih naših molitvenih knjižic. Pesnica Vida Tauferjeva pravi, da je pri delu močno občutila zvok naših starih nabožnih pesmi, ki jih poje ljudstvo ob božjem prstu. Tomče je napisal svojo kantato na to besedilo za alt-solo (ga. Golobova), bas-solo (g. Bietetto), mešani, ženski in moški zbor (pevski zbor Glasbene Matice) in orkester (simfonični orkester). V tej obliki in s temi sodelavci bo izvajal ravnatelj Polić to najnovejšo slovensko delo na veliki črti ob 19. uri v unikatni dvorani. Izvedba bo v toliko izpolnjenosti, da se bodo v odmorih med posameznimi postajami projicirale tudi Bergantove slike. V Matični knjižarni je poleg vstopnic na razpolago tudi celotno besedilo Križevoga pota.

Sredi priprav za izvedbo nove kantate je naš urednik obiskal g. ravnatelja Miroka Polića, ki mu je v daljšem razgovoru povedal naslednjo svojo sodbo:

Poleg Sattnerjevega oratorija »Vnebo-vzetje Marijino« je Tomčev »Križev pot« drugo celovečerno vokalno — instrumen-

talno delo v naši literaturi. Že samo dejstvo njega obsežnosti mora vzbuditi zanj posebno zanimanje naše javnosti, brez ozira na vse druge njegove posebnosti in odlike. Matija Tomče se je doslej uspešno uveljavil na mnogih poljih glasbenega udejstvovanja, posebno pa si je pridobil sloves in nesporno priznanje, da mojstersko obvlada vokalni stavek. Njegovi zbori so zvočni in zelo pumni, kar je danes prav posebno važno dejstvo in, redko odkrito, zelo redka odlika.

Težko se to najnovejšo kantato pa je ravno v zboru, ki ima levi delci pri iz-

Dirigent Miro Polić

vedbi. Kot novum v naši vokalni literaturi (vključno cerkveni) velja tudi dejstvo, da je pretežno del kantate komponiran v polifonem slogu. Tomče je pokazal izraziti smisel za to vrsto kompozitorne tehnike. Njegova tematika je sveža, neprisiljena, izredno izrazita, pri tem pa prožna in pripravna za kontrapunktno obdelavo. Značilno pa je, da ga naši pevci vzlic polifoniji izredno radi pojo, kar je posledica prej omenjenih lastnosti in odlik njegove tematike. Znak, da je stavek dobro postavljen, čeprav izkorišča skrajne meje obsega ljudskega glasu ter je v tem smislu seveda naporen ne glede na samo obsežnost celotnega dela. Ustrezno besedilo je delo razdeljeno na 16 samostojnih točk (Štirinajst postaj z uvodom in sklepom). Od teh je poverjeno kar dvanajst točk samemu zboru (mešanemu in žensktemu), štiri pa dvema solistoma (altu in basu).

Posebno me pri tem delu veseli, da je umel avtor, vidičju temu, da je zašel na polje kontrapunktilke, obraniti nekaj pristen, naš, domač izraz, ki je zdrav, topel, čustven. Seveda pa ni ocladno sentimental, kar bi se protivilo tragični veličini dogajanja. V tem pogledu je moral očividno prebrzdati marsikatero težavo, ki mu jo je mestoma pripravila slabotna besedila.

Tem bolj mu lahko štejemo v zaslugu, da je s glasbo povzdignil izraznost do viškov, ki so bili doslej v naši produkciji komaj doseženi, bodisi v stopnjevanju kontrapunktilkega tkanja, ki ga prav srečno uporablja pri pripovedovalnih partijah, bodisi v meditativnih delih, ki so obdelani homofono in ki so polni lirčne miline. Njegove harmonije so sicer mestoma nenavadne, toda vseskozi plemenite in mehke.

Prebranje tega dela iz izvečka zavede presojevalca čisto v zmotu. Tudi meni se je pri marsikateri točki zgodilo, da sem mogel spoznati, njegovo pravo ceno in le-

poto šele takrat, ko sem jo slišal zapeto, medtem ko mi je samo presvirana pustila medel vtis. Očividno je delo koncipirano prvenstveno vokalno (kar je edino pravilno!). To seveda ne pomeni, da bi instrumentalni del bil pridan in da bi bil podrejen. Pri polifonem stavku pač ni mogoče drugače, kot da orkester obdeluje isto tematiko kakor zbor. To vidimo tudi pri vseh polifonih delih velikih mojstrov, kjer tvori orkester ogrode vokalnega dela. Tomče obdeluje seveda tudi instrumentalni aparat samostojno ter mu zaupa prav posrečene in tehtne partije, navadno uporabljene kot rekapitulacija tematične vsebine.

Posebna nevarnost je obstojala v tem, da bi delo zaradi edinstvenosti njega nastrojenja postalo enolično. Avtor se ni izognil temu le s tem, da je spretno izkoristil kombinacije, ki mu jih dopuščata vajajalni aparat (tako izmenjuje zbor s solisti, mešan, ženski in moški zbor, posamezne grupe orkestra in orgle), temveč je čisto kompozitorno tehnično zelo srečno razvrstil tonovske načine in do skrajnosti izdiferencialno ritmično stran. Posebno se mu je uspela prelevitev posameznih tem iz molovnega v durovni način (in obratno), s čimer dosega nenavadno lepe kontraste.

S štirimi solističnimi točkami je Tome obogatil našo koncertno-religiozno literaturo s prav tehtnimi in lepimi doneski. Preverjen sem, da se bodo kljub njih obsežnosti in zahtevnosti vdomačili na naših koncertnih in cerkvenih sporedih.

Izvedba dela zahteva izredno prožen in zvočen zborovski aparat. Pri študiju je bilo seveda potrebno prebrzditi marsikatero tehnično in izrazno težavo, toda pri povernosti in domačnosti glasbenega izraza to ni bilo pretežno. Pozitivnost našega Matičnega zbora, ki bi se lahko imenovala že legendarna, omogoča izvršitev še tako težkih nalog. Ravno to delo, kakor malokatero drugo, pokaže lahko vse tehnične

Gostovanje tenorista Tiborja Egressyja

Tenorist Tibor Egressy, ki se mudi v tem času v Ljubljani, bo gostoval danes, v soboto v »Madame Butterfly« v glavni tenorski partiji Pinkertona. Po rodu iz Budimpešte, je študiral petje v Pešti, potem na Dunaju in v Berlinu in je končal svoj študij v Milanu. Tam je bil gojenec znane bavle članice milanske Šole,

Kronika

* Smrt polkovnika Binda na vzhodnem bojišču. Iz Rima poročajo, da je padel na vzhodnem bojišču polkovnik Attilio Binda iz Domodossola. Binda je bil dodeljen oddelku alpincev ter je bil povišan v polkovnika meseca julija lanskega leta.

* Padel je 37. vojaški kaplan v sedanji vojni. Na tuniškem bojišču je padel vojaški kaplan don Erardo Cesarini iz Marije Nuove pri Anconi. V Tunisu je prišel dne 16. februarja ter je takoj nastopil službo v prvi črti, kjer ga je zadel drobec granate s takšno silo, da je kmalu potem, ko je bil ranjen, izdihnil.

* Italijanski odposlanstvo v Sofiji. V Sofiji pričakujejo v najkrajšem času posebnega italijanskega odposlanstva pod vodstvom senatorja Prampolini. Odposlanstvo bo pozlačilo temelje za italijansko-bolgarski zavod v bolgarski prestolnici.

* Poziv novega župana triestinskega meščanstva. Dr. Carlo Perusino, ki je bil, kakor smo poročali, ustoličen za novega župana mesta Trieste, je izdal na meščane proglas, v katerem sporoča, da je nastopil svoje mesto ter vabi prebivalstvo k sodelovanju za domovino v zmislu Ducevskih manifestov. Perusino poudarja, da si bo čimbolj prizadeval za udržitve tradicije italijanskega mesta, v katerem vodi županske posle.

* Bodočnost Dalmacije kakor jo vidi državni podtajnik Bastianini. Bivši guverner Dalmacije in sedanji podtajnik zunanjega ministrstva v Rimu Giuseppe Bastianini je prispeval za prvi zvezek revije »Dalmacija« (zvezek, v katerem pravi, da ne bo dolgo trajalo, ko bo Dalmacija občutla vso blagodat svojega povratka na pot svoje davne zgodovine).

* Strauss »Kavalir z rožo« v beneškem gledališču. V beneškem gledališču Fenice bodo že prvič uprizorili opero Richarda Straussa »Kavalir z rožo«. Občinstvo pričakuje predstavo z velikim zanimanjem.

* Istranski slikar razstavlja v Firenzi. Zadnja številka revije »La Scena Illustrata« objavlja reprodukcijo slike »Cvetlice« izpod čopiča istranskega slikarja G. Gornija, ki je z velikim uspehom razstavil svoja dela v Firenzi.

* Zgleden čin kmetov iz okolice Bresceje. Zvezni tajnik v Bresciji je poslal kmetom občine Cigole zahvalo za poštrevnost, ki so jo izkazali Domovini s tem, da so ponudili od vsake osebe svojih družinskih članov po 25 kg koruze, čeprav je niso bili dolžni oddati državi za preskrbovalne namene. V času, ko so vse sila na delu, da bi zagotovile ljudstvu potrebni vsakdanji kruh, pravi Zvezni tajnik, nudi ta čin brescjskih kmetov jasen zgled, kako je treba pomagati bližnjemu v času vojne.

* Velika procesija v Veroni. Te dni so imeli v Veroni procesijo, katere se je udeležilo več tisoč vernikov. Domači škof Cardinal je vodil sprevod iz katedrale po mestnih ulicah, po končanih pobožnostih pa je množica spremljala škofa v cerkev, kjer je prejel od njega očetovski blagoslov.

* Nova teorija o glasbeni harmoniji. Italijanski glasbeni teoretik Roberto Lupi, ki pripravlja niz koncertnih nastopov v Nemčiji, je izdal tucat klavirskih študij, v katerih se praktično nanašajo na svojo novo teorijo o glasbeni harmoniji. Skladatelj Lupi je tvorec nove glasbene harmonije, ki popolnoma zamenja pravila dosedanjih oktav ter pušča skladateljem popolnoma proste roke pri komponiranju.

* Iz italijanskega filma. Znana operna plesalka milanske Scale Nives Poli nastopa v glavni vlogi v filmu »Mavrica«, pri katerem sodeluje večje število filmskih umetnikov. V Cinecittu pri Rimu so začeli snemati film »Saj nisem babjeveren, toda...« Film režira Lodovico Bragaglia. Pri tem filmu sodelujejo: znani filmski umetniki Vittorio De Sica, Maria Mercader in Armando Falconi.

* Kontrola proizvodnje mlečnih izdelkov v Italiji. Poljedelsko ministrstvo v Rimu je izdalo dekret, ki določa podrobnosti za nadzorstvo produkcije mlečnih izdelkov. Poseben urad bo kontroliral izdelovanje sira, ki bo hkrati določal količine, namenjene za potrošnjo. Ta kontrolni urad bo nadzoroval vso mlečno produkcijo, posebno predeleževanje mleka za stansko uporabo.

* Okraden slikar. Slikarja Prima Contia iz Firenze so neznan tatovi okradli v času ko ni bilo doma. Na vratih slikarjevega stanovanja se je pojavil moški, ki je pove-

dal, da bi rad govoril z umetnikom. Stopil je v sobo, kjer ima slikar Conti svoja dela, pri odhodu iz stanovanja pa je odnesel s seboj neko sliko umetnika Fattoria, ki predstavlja veliko vrednost. Sreča v nesreči je bila, da ni tat spoznal nekje Renolrove slike, katero je imel Conti takisto v svojem ateljeju. Za neznanim umetnikom ni še nobenega sledu.

* Usoda neprijavljene koruze. V Montagnani pri Padovi so policijske oblasti zaplenile kmetovalcu Carlu Blasonu 48 stov koruze, katere ni bil prijavil ter jo je hranil v kašči. Blasoni je prijavljen oblasti zaradi prikrivanja zrna.

* Strela ga je ubila na delu. V Albersani pri Ferrari je strela ubila na polju zaposlenega 76-letnega Agostina Nannetta. Dva Nannetova tverža je blisk ob istem času samo nekoliko opazil, vendar sta ostala živa.

* 250 živiliških nakazil je izginilo. Proti koncu meseca marca je izginilo iz uradnih prostorov občine Fornovo Taro pri Parmi 250 živiliških nakazil. Tatvina je bila ovadena oblastem in karabinerji so uvedli preiskavo, ki je pokazala, da razpečava neka Pia Brelli iz Volpja živilske nakazile iz ukradenega konvoluta. Sled preiskave je osumila tatvine nekata imenovane ženske, 25 letnega uradnika občine Fornovo, Giuseppea Bonni, Aretiranec je priznal, da je on ukradel živilske nakazile, povedal pa je, da ga je k temu nagovoril trgovec Tullio Pacini. Pacini je bil aretiran zaradi sokrivi tatvine in pride pred sodišče.

* Smrtina nesreča zidarja v Genovi. 42-letni zidar Preazzo iz Roviga je bil te dni zaposlen s popravili na strehi neke hiše v Genovi. Med delom je padel z višine 30 m na tla ter je bil pri priči mrtev.

* Nesreča na poti v bolnišnico. Uradnik Carlo Masullo je doživel v Genovi neprijetno stvar. Na poti čez trg Umberto ga je podrl tramvaj ter mu poškodoval desno nogo. Moža so naložili v avtomobil, da bi ga odpeljali v bolnišnico, s tem avtomobilom pa je bila zopet smola. Komaj je avtomobil z ranjenim Masullom krenil na pot, je pridriral tramvajski voz in ga prevrnil. Masullo je ob tej priliki bil ranjen še na desnem ramenu.

GLEDALIŠČE

DRAMA

Sobota, 17. aprila, ob 18.30: V času obiskanja. Izven. Cene od 20 L navzdol. Nedelja, 18. aprila, ob 18.30: V času obiskanja. Izven. Cene od 20 L navzdol. Ob 18.30: Jesen. Izven. Cene od 15 L navzdol.

Ponedeljek, 19. aprila: Zaprto.

E. Gregorin: »V času obiskanja.« Priljubljena igra v šestih slikah. Osebe: Marija — Starčeva, Jezus — Gregorin, Janez — Verdonik, Peter — Bratina, Juda — Na kist, Magdalena — Santicova, veliki duhovnik — Plut, Kaifa — P. Kovič, Poncij Pilat — Peček, Petronij — Drenovec, Veronika — Santicova. Sodeluje veliki dramskega ansambla Režiser: E. Gregorin; scenograf: L. Franz; scenska glasb.: prof. M. Tomc.

OPERA

Sobota, 17. aprila, ob 18.30: Madame Butterfly. Izven. Gostovanje tenorista Tiorja Egressyja. Cene od 35 L navzdol. Nedelja, 18. aprila, ob 17.30: Zemlja smehljaja. Opereta. Izven. Cene od 28 L navzdol. Ponedeljek, 19. aprila: Zaprto.

Gostovanje tenorista Tiorja Egressyja. Danes se bo vršila predstava Pucheljeve opere »Madame Butterfly« v kateri bo nastopil T. Egressy, ki se mudi v Ljubljani, v partiji Pinkertona. Ta pevec, ki je nastopal na raznih odrih, občuje nesposobno pevsko kulturo in rutinsko igro, ki prida za njegov temeljit pevski in igralski študij. Zasedba partij je sledeča: Butterfly — Heybalova, Suzuki — Spanova, Kate — Stritarjeva, Pinkerton — Egressy k. g. Sharpless — Popov, Goro — Sladojev, Yamadori — Dolinar, bonce — Lupša, komisar — Gregorin, Dirigent: D. Žebre; režiser: C. Debevec; zborovodja: R. Simoniti; scenograf: Foriga.

mezzosopranistke Ripe De Rivalta. V teku svoje pevске poti, ki ga je vodila domala po vsej zahodni Evropi, je nastopal štiri najstarejši mesec v švic, kjer je dajal koncerte s svojim očetom, ki je znal dirigent. Bil je angažiran na würzburgskem, bamberskem in mainškem gledališču, gostoval je v raznih koncertih in se uveljavljal veliko tudi v klasični opereti.

Tako je gostoval s posebno velikim uspehom v dunajskem Stadttheatru kot »Dijak — prosjak«, nakar je dobil razne ponudbe za gostovanja v Italiji. Njegov začetek je bila prav za prav opereta; pel je: »Pri treh mladenkah«, »Lep je svet« (Lehar), »Zemlja smehljaja« itd. S temi operetami in opernimi partijami je gostoval na bukem peštanski Narodni operi, Kraljevi operi v Gentu (Belgija), kjer je bil pol sezone angažiran, v pariškem gledališču »Jaques Haecke« ter na raznih drugih gledališčih na Nizozemskem, Belgiji, v Nemčiji, Franciji, Bolgariji in švic, kjer je njegovo ime posebno znano.

Njegov operni repertoar obsega dela: »Madame Butterfly«, »Tosca«, »Rigoletto«, »Cavalleria rusticana«, »Tajni zakon«, »Plašč«, »Signor Bruschino«, »Cost fan tutte« in več drugih.

Koncertiral je tudi v Milanu, kjer je nastopil na enem izmed velikih koncertov skupaj s slavnimi pevci milanske Scale: Niccolajev, Melandriem, Helmevo, Emilio, dr. Gost, ki ima izreden dar za jezik (govori: madžarsko, italijansko, nemško, francosko, holandsko, flamsko) obzbuje, da ni utegnil naštetati Pinkertona v slovensčini, ali jo ima za pečen žezik. Njegov vtis o naši Operi je zelo lep. Po njegovi sodbi je zavod z občudovanjem vrednim umetniškim nivojem.

Vsekakor bo nastop tega peva zelo zanimiv; po raznih naših Pinkertonih, ki smo

Inserirajte v »Jutro«!

IZ LJUBLJANE

u— Priloditve Nemške akademije. Lektorat Nemške akademije v Ljubljani priredi danes ob 14. v knji Unionu filmsko predstavo, v sredo ob 18. pa bo v srebrni dvorani Hotel Union predavanje o rojstvu Rima. Predaval bo g. D. Mantuani.

u— Letošnji cvetni teden nas preseneča z obilnim soncem, cvetjem in zelenjem. Zlasti v četrtek smo imeli krasen dan, ki je bil že čisto majski. Sonce nas je od jutra do večera ogrevalo in je živo srebro dosedaj dosedanj letošnji rekord 22.3° C. In ko se je sonce zvečer poslavljalo, je obilvala velikanška obla s škriatnim stajem vso pokrajino. Od dneva do dneva je več cvetja. Tudi noči so jasne. Včeraj zjutraj je živo srebro beležilo 3.2° C. Jutro je bilo spet vedro, sončno. Barometer, ki se stalno drži nad 770 mm, nam obeta še nekaj lepšega vremena. Marelice, breskve in češnje so v najlepšem cvetju. Žal jih je v četrtek zjutraj slana precej osušila, posebno v severozahodnem delu Ljubljane in okolice. Stari kmetiči rek pravi, da se traje ravno po češnjah. Kadar so češnje v bohotnem cvetju, se obeta tudi dobra vinska letina. Če bi se uresničilo, bi imeli letos še drugič zapored obilno in dobro kapljico, kar se sicer redkokdaj zvrsti v dveh letinah.

u— Pravoslavna cerkvena občina javlja, da bo v soboto, 17. aprila t. l. Vrhica in večernje ob 18. uri.

u— Tudi nocojšnja javna produkcija šole Glasbene Matice bo pod naslovom »Koncert v družini«. Kakor česta minuli četrtek, prinaša tudi nocojšnja sedma produkcija tri koncertne sporede. Prvi koncertni spored izvajajo gojenci gđ. Hrašovec (klavir), g. Ivančič (violina), g. Korosca (flauta), g. Barša (oboja) in g. Černivčev (klavir). Drugi spored obsega nastope gojencev: g. Santicova, gđ. Hrašovec (klavir), g. Wistinghausnove (sopelje), g. Ivančič (violina) in g. Šesta (deklamacija). Tretji spored pa imajo v rokah gojenci klavirja iz šole g. Černivčev, gojenci violine iz šole g. Ivančič, gojenka sopelja iz šole g. Wistinghausnove in gojenec deklamacije iz šole g. Šesta. Spored posameznih domačih koncertov je zelo pester in poučen. Vse je prirejeno iz idealnega namena, da se ti koncerti uresničijo po različnih naših domovih. Podrobni spored je na razpolago v knjižarni Glasbene Matice.

u— Umetniško razstavo prof. Ivana Roka v Kosovem salonu v prehodu nebotnika, ki je ogledalo že lepo število ljubiteljev domače upodabljajoče umetnosti. Na ogled je postavljenih 13 najnovejših akvarelov, in sicer portretov, kraj in tihožitij. Občinstvo opozarjamo, da bo razstava kmalu zaključena.

u— Med najlepše komorne koncerte domačih koncertantov prištevamo s ponosom koncerte našega Ljubljanskega kvarteta. Njegovi koncertni sporedi se odlikujejo po raznolikosti, ki nam prinašajo najzanimivejša dela tako iz domače, klasične in iz tujih literatur. Tudi na ponedeljkovem koncertu je spored sestavljen v tem smislu, prinaša nam delo domačega avtorja, Petriča, dalje Mozarta, Respighija in Čajkovskega. Od Mozarta bo izvajal njegov kvartet št. 6, o katerem pravijo muzikologi, da je krona kvartetov po lepoti in finoti teme, kakor tudi po globini in prirčnosti izražanja. To Mozartovo delo spada med one čudovite stvaritve umetnosti, v katerih je prav toliko zemeljskega, kolikor je potrebnega, da vpliva na človeška čutila ter jih vzdiguje v plasti duševnega mira, kjer je le še spomin na žalost in trpljenje. Sloves kvarteta nam jamči, da bo tudi izvedba odlična, zato vabimo na ta koncert, ki bo v ponedeljek, dne 19. t. m. ob pol 3. zvečer v veliki filharmonijski dvorani. Predprojeza v knjižarni Glasbene Matice.

u— Nedeljsko zdravniško dežurno službo bo opravljali od sobote ob 20. ure do ponedeljka ob 8. ure zjutraj mestni višji zdravstveni svetnik dr. Mis Franta, Ljubljana, Poljanska cesta 15.

u— Sedaj je čas, da si napravite načrt za posevke na vrtu. Uspeh vrtnarenja je v glavnem odvisen od pravočasnega in točnega opravljanja dela na vrtu. Zato vam priporočamo, da si nemudoma nabavite škaljev Delovni koledar za vrt in sadovnjak v Knjižarni Tiskovne zadrage v Sečurgovi ulici 3.

u— V mestu ali Tivoliju se je zgubil usnjen etui z očali. Pošten najditelj naj ga izroči oglaševalnemu oddelku »Jutra« proti nagradi.

kostna kretanja roke in že nam mehanizem reproducira izbrano glasbo, ki jo lahko človek uživa brez slehernega osebnega truda. To je povzročalo v bolj površnih ljudeh pasiven odnos do glasbe in le-temu sledi neredko ravnodušnost. Vpliv mehanično reproducirane glasbe je šel tako daleč, da se je vedno bolj krčilo obisk koncertov in že so nekateri napovedovali, da so se koncerti v dvoranah preživeli ter utegnejo kmalu sploh izgubiti slehern pomen.

Ta reakcija na vabljivo vpliv tehnične novotarje, ki se je — kakor zlasti radio — globoko vtisnila v sam značaj današnje omike, je morda dokončno premagana. Prodirlo je naziranje, ki so ga vedno zastopali pravi ljubitelji glasbe, da ne more noben mehaničen prenos docela nadomestiti tega, kar daje človeku osebno delo z glasbo in celo osebna udeležba na koncertu. Predvsem je skrivnost vsakega zadovoljstva in uživanja v neki aktivnosti, v določenem prizadevanju, ne pa v trpnem sprejemanju. To nikakor ne zmanjšuje pomena radijskih prenosov, vendar povečuje pomen in smisel osebne gojitve glasbe, družinskega muziciranja in udeležbe na javnih koncertih.

Veliko število gojencev, kakor ga zaznamujejo naše glasbene šole in posamezni zasebni učitelji, pričuje tudi pri nas o zmaj, tradicionalnega odnosa do glasbe nad bežno modo pasivnega sprejemanja. Produkcija šole Glasbene Matice z naslovom »Koncert v družini« nas opozarja na pomen domačega muziciranja in skupnega igranja. Klavir in violina ali kak drug instrument, ki se ga nauče mladostniki, moreta marsikje plemeniti in povzdiguje olepšati in okrepiti družinsko življenje in spremeniti dom v varno in osrečujoče zavetje — zlasti v sedanjih časih.

Šesta javna produkcija gojencev šole Glasbene Matice je stala v tem znamenju. Malo filharmonično dvorano je občinstvo dobro zasedlo in tako pokazalo zasluže-

Delovanje Dopolavora

5. aprila: Kinematografska predstava na sedežu za Oborožene sile. — Vojaki so bili deležni v okrevanju in blaginji Oboroženih sil razdelitve blaga ob plačilu št. 1213.

6. aprila: Kinematografska predstava na sedežu za Oborožene sile. — Vojaki so bili deležni v okrevanju in blaginji Oboroženih sil razdelitve blaga ob plačilu št. 992.

7. aprila: Kinematografska predstava na sedežu za Oborožene sile. — Kinematografska predstava v Kočevju za Oborožene sile. — Vojaki so bili deležni v okrevanju in blaginji Oboroženih sil razdelitve blaga ob plačilu št. 956.

8. aprila: Kinematografska predstava na sedežu za Oborožene sile. — Vojaki so bili deležni v okrevanju in blaginji Oboroženih sil razdelitve blaga ob plačilu št. 1050.

9. aprila: Družba »Napolijskih komikov« je priredila predstavo na sedežu v korist Oboroženih sil. — Kinematografska predstava na letališču. — Vojaki so bili deležni v okrevanju in blaginji Oboroženih sil razdelitve blaga ob plačilu št. 1034.

11. aprila: Kinematografska predstava na sedežu za slovenske dopolavoriste. — Kinematografska predstava na sedežu za Oborožene sile. — Vojaki so bili deležni v okrevanju in blaginji Oboroženih sil razdelitve blaga ob plačilu št. 1098. — Kinematografska predstava v Ribnici za Oborožene sile.

Za bodočnost se bodo dajale kinematografske predstave na sedežu in pri razmeščanju četah Družba »Napolijskih komikov« bo dajala predstave na sedežu in v pokrajini Iluzionist »Safferie« bo nastopal na tem sedežu.

Z Gorenjskega

V šmartnem pri Litiji je bila večerna prireditve Nemške delavske fronte, na kateri je nastopilo tudi nekaj vajakov. Za potrebo je poskrbelo ženska organizacija pol vodstvom učiteljice Karline Robavske. Za zimsko pomoč so nabrali 4300 mark. Razen tega so priredili zabavo na trgu, kjer so lahko streljali in jezdili. V zborovni dvorani pa je bila prirejena veseloigra z družinim večerom. S temi prireditvami so nabrali 2500 mark.

Kuharski tečajji so bili prirejeni zadnji čas v raznih gorenjskih krajih. Tak tečaj je bil tudi v Podgorici in ga je vodila Ana Marija Arndtova iz Kamnika. Prišlo je 20 kmetic, ki so preizkušale jedi nemških vojnih kuhinjskih receptov.

Nov tečaj nemškega Rdečega križa se je pričel 17. t. m. v Kranju. Moški kakor ženske dobe pouk o osnovnih pojmi zdravstva. Tečaj, ki se vrši v večernih urah na meščanski šoli, je brezplačen in ga vodi zdravnik.

V Koverju je okrožna ženska voditeljica Kronhaterjeva predavala o snovi: »Bolshevizem ali narodni socializem.« Nato se je posvetovala od krajevne ženske voditeljice Terezije Primožičeve in je na njeno mesto uvedla go. Jeršino.

Razglednica v naravnih barvah

Čim hitrejši je postajal tempo modernega življenja, tem močnejša je bila tudi želja, da bi se bežni trenutki dogajanja obdržali v sliki, da bi minljivo postalo trajno in da bi pretleto dobilo svojo dokumentirano uslutenost. Slikarji in risarji tej potrebi danes ne morejo več sami ustrezati, samo fotografiji je to vedno in v vsakem oziru mogoče.

O barvni fotografiji in njenih tehničnih izpopolnitvah je bilo v zadnjih časih že mnogo govora, tudi naš list je je ponovno dotaknil tega predmeta. Vendar je zanimivo slišati o tem sodbo strokovnjaka, tudi pri nas znanega umetniškega fotografa dr. A. Defnerja, ki je v nekem predavanju in dunajski »Uraniji« podal umetniški in tehnični pregled o stanju moderne barvne fotografije.

Izmed mnogih občutkov našega vida, je dejal dr. Defner v tem predavanju, se posebno odražajo tisti, ki se tičejo barvitosti in nebarvitosti. Barvni čudež je skrivnost. Po starem naziranju nastaja iz spektra, ki vsebuje temeljne barve rdečo, rumeno in modro in ki mu je prileti še stranske barve purpurno, oranžno in vijoličasto. Z nekega stališča pa je zelena

no pozornost prizadevanja naših glasbenih vzgojiteljev. Spored je bil razdeljen v tri skupine. Nastopile so gojenke in gojenci pripravljane, nadaljevalne in srednje šole od drobne deklice iz osnovne šole tja do mladeniča, ki se je že »obradil«. Vsi so skušali pokazati najboljšo, kar so se naučili pod vodstvom izkušnih učiteljev Glasbene Matice. Sodelujoči potekajo iz šole K. Santicova, O. Kolarica, S. Korosca, A. Ivančiča, O. Sesta, M. Strukljeve, E. Dervoskove, J. Beteta, V. Sonca, I. Barša, J. Gregorica in K. Pahorja. Nastopilo je več kakor 30 gojenk in gojencev s samostojnimi instrumentalnimi, pevskimi ali recitacijskimi točkami in z njimi vrsta klavirskih spremljevalcev, večidel zrelejših gojenk, na tudi dve iz vrst učiteljskega zbora (M. Santicova, Silva Hrašovec).

Ne da bi se spuščali v podrobnosti, naj tudi ob tej priliki zapišemo pavalni vtisk, ki ga je dobilo vse občinstvo, da so nastopi na tej produkciji znova prepričevali o uspešnem glasbenem šolanju v tečajih Glasbene Matice. Predvsem o dobrih učnih metodah, o skrbnem uvažanju v tehniko igranja, petja ali recitacije, skratka o tem, da je mladina, ki se pri Glasbeni Matici uri v glasbi, na najboljši razvojni poti. Če izvažamo posamezne izjemne primere, se tu ne oblikujejo bodoči virtuoz, dasi jih je nemalo izšlo prav iz šole Glasbene Matice, morda se pripravljajo tisto glasbeno močeno občinstvo, ki bo tvorilo najzanejši svet »kader« našega glasbenega življenja in neprestanega napredka. Prenos glasbene aktivnosti iz ožjih krogov v širše, v družine, v hiše, kakor je bila nekoč tradicija samo v aristokratskih in patricijskih domovih, je važna točka sedanjega in bodočega kulturno obnovečnega programa. Prav v tem je največji pomen šole Glasbene Matice, ki z razveseljivimi uspehi množuje število mladih glasbeno izobraženih in izurjenih ljudi kot pasivnih ali celo aktivnih sodelavcev bodočega razmah glasbene stvarilnosti in reproduktivnosti v našem mestu.

V Bohinjski Srednji vasi se je zglasila okrožna ženska voditeljica iz Radovljice. V občinski dvorani je ženam in dekletom v obširnem govoru pojasnila dolžnosti žene v totalni vojni ter jih pozivala k odločnemu delu. Naposled so bile članicam razdeljene legitimacije.

V Mavčičah je bil sklican večji zbor, na katerem je okrožni organizacijski vodja Pistochnik iz Kranja govoril o nalogah voditeljev celic in blokov. Naposled je predaval o svojih doživljajih v Sovjetski Rusiji.

Spodnja štajerska

Za letošnji rojstni dan Adolfa Hitlerja pripravljajo štajerska dekleta, včlanjena v Zvezi nemških deklet, pošiljke za vojak na fronti. Vsaka dekliška skupina bo obdarovala vojake domače krajevne skupine. Darila so prav različna: cigarete, beležnice, vrečke s šivalno pripravo in podobno. Deklice so same izgotovile primerno opremo. Zavojčiki tehtajo po 10 dkg.

Novi grobovi in poroke. V Vidmu pri Krškem je umrla v visoki starosti 83 let ga. Marija Nestlova, tača kočevskega zdravnika dr. Jurja Röhla. V Ptujju so se poročili: Ivan Petrovič in Roza Rojsova ter Karel Pogacnik in Antonia Kelčeva. V št. Jurju ob južni železnici so se poročili: Jožef Grom in Kristina Senegačnikova, ter Jožef Fendre in Ana Gromova. V Cmurku je umrl 79 letni upokojeni gozdar Tomaž Mitterling.

Zbirka starega papirja traja na Štajerskem od 15. do 30. aprila. Krajevnim poverjenikom Stranke je bilo naročeno, da poskrbijo za čim hitrejšo odvažanje te vojno važne surovine. Podjetja, ki imajo lastna vozila in potrebne delovne moči, naj stari papir sama pripeljejo k zbiralnici.

Smrtina nesreča. 32letni Jože Škrlatec je bil zaposlen kot kovač na Zgornji Polskavi. Po nesreči je dobi hude udarce po glavi in prsih. Zdravniki, ki je prihitel na pomoč, je mogel ugotoviti samo še smrt.

Razne nesreče. Sletni Boris Mavsar iz Mariboru je bil ujarjen od tovnega avtomobila in je dobi zelo nevarne poškodbe. Prav tako je postala žrtev prometne nesreče 16letna Albin Baskovičeva iz Zgornjih Hoč; zlomila si je nogo in dobi odrtine po životu. V neki mariborski tekstilni tovarni je dobi delavka Lavra Vinderjeva globok vrez v levo stegno. Poškodovanci leže v mariborski bolnišnici.

O Lučah in Solčavi objavljajo štajerski dnevniki daljši članek, ki pravi: Je malo znano, da je bila Gornja Savinjska dolina že v 10. stoletju naseljena od nemških kmetov. Ti so krčili goste pregozdove in izpreminjali v plodne njive. Nemški kmet je ustvaril pogoje za nemško kulturo, v katere območju ležita tudi goradi vasi Solčava in Luče, obkroženi od visokih gor. Ljudje prebivajo do 1000 metrov visoko. Samo ob nedejah pridejo v vas, da skupijo soli, tobaka in petroleja, vse druga pridelajo sami, ker so neznanstvo prinieli vztrajni. Izgradnja Heimstunda je opravljena tudi v krajevni skupini v Lučah, ki imajo svoje ime po tirolski plemiški družini von Leutz. Logarska dolina, ena izmed najlepših gorških dolin v Evropi, spada prav tako v območje krajevne skupine v Lučah.

Defner meni, da je barvni čut od srednjega veka do danes nazadovale. Primerjati je treba na primer samo barvno krasoto ruske obleke v preteklih stoletjih z današnjim stanjem, spomniti se je treba samo sočne rdečine jopičev in telovnikov na slikah starih mojstrov. Misel, ki so jo izrazili nekateri, da so bili stari Grki za barve slepi, je popolnoma pogrešna, saj so se svoje skulpture živo barvali in jih vidimo samo mi v mamrotni belini, ker se je barva z njih izgubila. Že predzgodovinski človek je uporabljal barve in mali otroci prav izvrstno razločujejo posredne barve vti se Pestrost oblaci, zlasti moških oblaci, pa se je skrčila na neko kolebanje med črnim in belim, sivim in rjavim. Skoraj edini spomin na barvito preteklost predstavljajo ovratnice.

Defner je pokazal vrsto posnetkov, iz katerih je bilo razbrati dva načina, ki ju omogoča barvna fotografija. Prva skupina barvnih posnetkov stopnjuje realizem upodobljenega motiva z barvo, tako da gledalec skoraj pozabi, da ima pred seboj le sliko. Pri drugi skupini pa povečuje barva realnost predmeta, tako da ga vidimo kakor za kopreno pravilnosti in neresničnosti. Prvi način prihaja v postev seveda za vse posnetke dokumentarne vrednosti, zlasti za kulturne filme, drugi pa morda najbolj za filme pravičnega značaja.

Fotograf ima običajno le nalogo, spraviti bežni trenutek življenja v sliko, zbrati, kar je raztreseno, in poiskati, kar je skrito. Izpopolnjena tehnika mu je možnosti tukaj zelo razširila. Pričakovati je med drugim, da bomo v kratkem deležni fotografskih razglednic v naravnih barvah, ki bodo ustrezale že doseženim visokim v področju barvne fotografije. Treba je, kakor rečeno, počakati le na konec vojne.

Radio Ljubljana

SOBOTA, 18. APRILA 1943-XXI

7.30: Pesmi in napeti. 8.00: Napoved časa; poročila v italijansčini. 12.20: Pčitje. 12.30: Poročila v slovensčini. 12.45: Napeti in romanse. 13.00: Napoved časa; poročila v italijansčini. 13.10: Poročilo Vrhovnega poveljstva Oboroženih sil v slovensčini. 13.12: Koncert radijskega orkestra, vodi dirigent D. M. Sijanec. Opretna glasba. 14.00: Poročila v italijansčini. 14.10: Orrester Cetra vodi dirigent Barzija. 15.00: Poročila v slovensčini. 15.15: Pokrajinski vestnik. 17.00: Napoved časa; poročila v italijansčini. 17.10: Pet minut gospoda X. 17.15: Prenos za Rumunijo. 17.55: Gospodinsko predavanje v slovensčini. 19.30: Poročila v slovensčini. 19.45: Komentar dnevnih dogodkov v slovensčini. 20.00: Napoved časa; poročila v italijansčini. 20.40: Jusu. Björning. 21.00: Izven programa št. 6. 22.00: Orkester pesmi vodi dirigent Angelu. 22.35: Predigre in intermezzi znanih oper. 22.45: Poročila v italijansčini.

Diktatorka našega življenja

Če vzamemo natančneje, so skoraj vse funkcije našega telesa in duše odvisne, čeprav ne izključno od pravilnega delovanja naših organov, torej od materije. Vsa naša velika dejanja izvirajo naposled iz prenetega delovanja poedinih žlez. Pomladni čar, ki povzroča v človeku in živali tako globoko spremembo, ni nič drugega nego na novo oživljeno delovanje žlez. Ta misel nas mora prestrašiti in obenem pomiriti, prestrašiti, ker nas znanost uči, da smo pred učinki najmanjših organov skoraj brez moči, pomiriti pa, ker vemo, da krmari te najmanjše organe narava sama in da ne moremo nikoli napako korakati če sledimo njenim pozivom.

Najmanjša izmed vseh žlez v človeškem telesu je nemara hipofiza, žleza možganskega podaljška, in nemara tudi najvažnejša. Ta organ, ki ni večji od graška, leži na spodnji strani možganov. Dolgo časa si niso bili na jasnem, kakšna je njegova vloga, v zadnjih letih pa smo spoznali njegov pomen, čeprav ne v celoti, in danes mu pripisujemo prilizvanje približno 18 hormonov, ki so vsake zase neobhodno potrebni za pravilno delovanje vsega organizma. Hipofiza sestoji iz štirih delov, iz sprednjega čela, ki obsega približno sedem desetlin vse njene prostornine, iz srednjega, ki je zelo majhen, iz zadnjega, ki obsega približno 20 odstotkov, in majhnega podaljška, s katerim je žleza zvezana z možgani. Naloge teh poedinih delov so nam bile dolgo neznane, saj je umljivo, da je žleza zavoljo njene skrite lege prav težko izrezati iz živih živali. Šele moderna kirurgija je omogočila takšne posejke. Bilo je preobsežno, če bi hoteli navedi vse doslej znane naloge hipofize, zato se omejimo na tri glavne funkcije, in sicer na nje vpliv na rast, na vpliv nekakega njenega hormona na mišice in vpliv njenih izločkov na spolno dozorelost.

Velikani in prilizkavci

Rast živalskega organizma določata hormona dveh žlez, in sicer žleze ščitnice ter naše hipofize. Znanost je postala na hipofizo pozorna sploh šele tedaj, ko je pri obdukcijah abnormalno velikih in majhnih ljudi ugotovila, da je bil ta organ skoraj dosledno preveč razvit ali premalo. So velikani, ki je njih rast v zvezi z raskim nagnjenjem (n. pr. Skandinavci, senegalški črnci, Pataganci). Velikane, ki so nastali zavoljo prenetega delovanja hipofize, je seveda precej lahko ločiti od ljudi, ki so orjaško rast podedovali. Pri prvih so okončine izredno dolge, razen tega prekaša njihova višina podedovano velikost. Med orjaškimi vojskaki Friderika Velikega je bil eden, ki je meril v višino baje 2,62 m. Človek bi skoraj ne verjel, da so takšni velikani v splošnem precej slabotni in bolehn, da ne živijo dolgo in da čutilo razne težave kakor tisti, ki bolujejo zavoljo možganskih oteklina. Če se pojavi prekomerno delovanje hipofize šele pozneje, ne pa že v otroški dobi, je nesporazumje med velikostjo poedinih udov še očitnejše. To je tako znana akromegalija, pri kateri ne rase vse telo enakomerno, temveč samo posamezne okončine, roke in noge, včasih tudi ustnice ali nos. Akromegalija vodi počasi, toda gotovo do smrti. Pogled na takšnega človeka zbujajo grozno. Podobne pojave, čeprav v manjši meri, je opazovati tudi pri nosečih ženskah, ki jim n. pr. obrazne poteze med nosečnostjo postanejo robate. To po porodu izgine.

Nasprotje so hipofizni prilizkavci, ki se od prilizkavcev zavoljo nedostatnega delovanja ščitnice razlikujejo po tem, da je njih telo lepo proporcionalno in da so njih duševne sposobnosti povsem normalne, medtem ko so prilizkavi zavoljo nepravilnega funkcioniranja ščitnice videti živalski in so soraj vedno bebasti. Hipofizni prilizkavci so imeli v srednjem vku kot dvorni norci veliko ulogo, neki mantovanski vojvoda je dal n. pr. v svojem znamenitem gradu urediti stanovanje za svoje prilizkavce, ki je bilo pohištvo v njem vse primerno zmanjšano. Takšni prilizkavci lahko učakajo do devetdeset let. Poskusi z živalmi so pokazali, da vbrizgavanje hipofiznih izločkov rast pospešuje, medtem ko odstranitev ustrežajočega dela hipofize telesni razvoj zadržuje. To dejstvo izkorišča moderna medicina, k' more človeško rast s primernimi hormonskimi preparati do neke mere uravnavati.

Papirus, ki so se mu smejali

V Berlinu hranijo papirus iz dobe Ramze II., v katerem je čitati, da so znali egiptski zdravniki z vso zanesljivostjo določati nosečnost in celo spol bodočega otroka. V sledilco so položili žitnih zrn in so jih zalivali s sečem ženske, ki so jo hoteli preiskati. Iz tega, kako so žitna zrna krlila, so stari zdravniki menili dobili odgovor na svoja vprašanja. Moderna znanost se je smejala takšnim »naivnim predstavam« — dokler ni prof. Zondek pred kratkim nenadno ugotovil, da nastopajo spolni hormoni v hipofizi ob nosečnosti v

velikih količinah in da jih je ugotoviti tudi v seču. Moderna znanost je ugotovila tudi to, da učinkujejo mnogi živalski hormoni ne samo na živalski, temveč tudi na rastlinski organizem. Schöller in Ghebel sta pokazala, da vplivajo hormoni v seču nosečih žensk na rastlinsko rast. Malo osramočeno moramo priznati, da so stari Egipčani o tem več vedeli nego mi, kajti na ta način niso ugotavljali samo nosečnosti, temveč tudi spol se nerojenih otrok. Kako so to delali pa ne vemo, ker omenjeni papirus o tem pobližje ne govori.

Izločnine hipofize imajo velik pomen v ginekologiji tudi v zvezi s porodom samim. Pri težkih porodih se čisto zgodi, da se ritmični stisnaji maternice, ki spravljaajo dete na svet, ustavijo, tako da je treba poseči po klesčah. Injekcije adrenalina sicer lahko povzročijo poedin stisnaji, ki pa imajo lahko za posledico, da se porodni akt nato sploh ustavi. Nasprotno pa povzroča podkožne vbrizge neke hipofizne izločnine pravilno delovanje maternice, tako da se na ta način tudi težki porodi opravijo brez klesč.

Kemična tovarna v velikosti graška

Najnovejše raziskave so odkrile tolikšno število hipofiznih izločnin, da je videti skoraj neverjetno, da bi mogel tako majhen organ opravljati toliko mnogostanskih in zamotanih kemičnih procesov. Zato se nagiba znanost danes bolj k domnevi, da gre le za majhno število pravih hormonov, ki se pa po potrebi spreminjajo in opravljajo najrazličnejša dela.

Waterloo in hormoni

Kakšen pomen imajo hormoni za človeški, telesni in duševni razvoj, je danes že splošno znano. Bilo bi vsekakor zelo zanimivo, pregledovati žleze velikih mož in raziskovati njih delo v zvezi z navzočnostjo

ali odsotnostjo določenih hormonov. Anglički raziskovalci n. pr. mislijo, da je bila fantastična Napoleonova kariera v neposredni zvezi z delovanjem njegovih žlez, njegove hipofize. V splošnem mislimo, da je Napoleon umrl zaradi raka na jetrih. V življenju velikega Korza je opaziti namreč različno cesuro. V njegovi mladosti je bilo nanj značilno, da se je hitro odločal in v kritičnih trenutkih dvigal svojo delavnost na maksimum. Od l. 1810. je opaziti potem neko spremembo. Strateg, ki je z bliskovitimi odločitvami zmagal pri Marengu in Slavkovu, postane v poznejšem življenju pred kritičnimi trenutki apatičen, nekdo je med bitko celo zaspal (kar so njegovi obduktorji smatrali seveda za čednost in znak njegove hladnokrvnosti). Anglički raziskovalci pa menijo, da se je bitka pri Waterlooju končala tako, kakor se je končala, naposled le zavoljo obolenja Napoleonaovega možganskega podaljška. Dejansko je znano, da se je Napoleon v starosti nagibal k toščavosti in da so njegove poteze dobile skoraj feminilen izraz. Tudi njegova popolna brezbržnost do lepega spola v poznejših letih, ki je v opreki z njegovo mladostjo, kaže na žlezno obolenje. Seveda so to na zadnje le domneve, kajti le skrben zdravniški pregled bi nam lahko odgovoril na takšna vprašanja. Zato naj v temnem okviru tega članka navedemo samo se vpliv, ki ga ima izločevanje hipofize na delovanje črevesja. Po treh bušnih operacijah zavisi vse od tega, da-li more ta mali organ svoje delo spet opravljati ali ne. V zadnjem primeru je pacient izgubljen brez pomoči. Raziskave o hipofizi se danes niso zaključile, zato je mogoče, da nje pomen danes še pretiravamo. Pred vsem se niso dognali do kraja zveze med tem organom in drugimi žlezami, zveze, ki nedvomno obstoje. Rešitev te uganke bo pomagala vsekakor mnogo k rešitvi velikega vprašanja: Kaj je življenje?

V spominsko knjigo

To vedno pomni, dragi moj otrok: nad nami boči se neba obok in ta modrina je od vekov ista, globoka, neizmerna, jasna, čista. Ne smeje pa nebo ob uri vsaki se nam. Zdjaj temni ga oblaki prepredejo, zdaj megla siva neba sinjino vedro nam zakriva. Zdjaj spet sami smo slepi, ker utvaram se v dajamo, strastom, prevaram — in razočaranje pogum nam jemlje da naš pogled ne dvigne se o zemlje. In vendar vedno, dragi moj otrok nad nami boči se neba obok.

Stana Vinček

Bistrim glavicom

Dobro si oglejte zgornja moža in ugotovite, iz kakšnih številik smo sami sestavljeni.

Vsak nemški vojak ima betonsko zaklonišče

Iz Berlina poročajo, da je državni kancelar Hitler lansko leto po angleškem pokusnem izkrcanju pri Dieppe dal povelje, naj se zgradi atlantski jež, ki bo segal od španske meje vzdolž francoske obale do državnih meja Velike Nemčije. V zadnjih osmih mesecih je Todtova organizacija izvršila Hitlerjevo povelje in kakor so se nemški novinarji nedavno prepričali na lastne oči, ne zaostaja atlantski jež prav nič za trdnostjo nemške zapadne meje in za oporišč, ki si jih je zgradila nemška vojna mornarica ob atlantski obali.

Vsak nemški vojak ima zdaj svoje betonsko zaklonišče. Bunkerje pokrivajo močne oklepne kupole. Zgrajene so tako, da lahko kljubujejo še tako divjemu obstreljevanju. Utrdbe so zgrajene na tak način, da lahko mesece in mesece vztrajajo brez dovoza in pomoči iz zaledja. K temu pripominjajo nemški listi, da so bili Američani v svetovni vojni, ko so stolipli na evropska tla, sprejeti z odprtimi rokami. To pot bilo sprejeti drugače, če bi se držnili stopiti na celno evropskih narodov. Nemci so povsod zgradili najmodernejše betonske utrdbе, ki lahko kljubujejo vsakemu poskusu vdora. Ob nabrežju stoji razpostavljeno obalno topništvo. Ojačeno je s protiletalskimi topovi, strojniškimi gnezdi, vmes pa so postavljene težki železniški topovi. Vsa ta obramba pa je še ojačena s podzemsko linijo bunkerjev, ki lahko zadržijo sovražnika ne samo z morske strani, temveč tudi na celini. Poseben pomen pripisujejo Nemci dialektometnim topovom, ki so tako razpostavljeni, da ne bo noben njihov strel zadel v slepo.

Nad verigo bunkerjev pri Callaisu je videti tudi geslo nemške obrambe. Na tleh leži podoba nemškega državnega orla, pod njim pa je napis: »Pripravljeni biti — to je vse!« To geslo velja za celotni obrambni jež ob Atlantiku. Če bi sovražnik poskušal vdreti na to ozemlje, pravijo nemški listi, jih bodo sprejele nemške divizije, ki so bile nalašč za to izveščane, ter komaj čakajo, da bi mogle sprejeti nasprotnika, kakor se spodobi. Nemci so prepričani, da bo sovražnik v primeru poskusa vdora, kakor se je to lani zgodilo pri Dieppeu, doživel prav takšen poraz kakor prvič.

Manica:

Opkel se je

Skopuh hodi ob vodi, v kateri se kopije neki bogataš. Kar zapazi, da se bogataš zateja polapljati. Nesrečenč že dviga roke na pomoč. Skopuh pa — ne iz človekoljubnosti ampak upajoč na dobro nagrado — skoči v vodo in posreči se mu, da spravi moža na suho. Rešenec se mu toplo zahvali, stopi v kabino kjer ima shranjeno priljago in ponudi rešitelju tri tisoč lir. Toda skopuhu je to vse premalo. V svoji samopasnosti želi najmanj vsaj hišo ali kakršno koli podjetje, ki donaja masine dohodke. Zato bogatina takole zavrne: »Gospod, ne maram denarja, res ne. Cemu bi me plačevali za to, kar je moja dolžnost. Če mi pa v svoji velikodušnosti vsekakor hočete kaj nakloniti, bi pa ponižno prosil za kaj takšnega, ki kaj nese, to se pravi, ki kaj donaja, ki —«

»Tudi prav,« priklama bogataš in spravi tisočake v listnico. »Kar želite, dobite še danes!« Skopušnik jo mahne divje vesel domov in premišlja, kaj neki bo prejel od premožnega gospoda. Morda kakšen gozd, mlin, hišo ali celo tovarno, ki nosi letne obresti. Hej, še bo prijetno!

Se isti večer se zgasi pri skopuhu bogatinov sluga in mu izroči kokoš iz listek z vrsticami:

»Zelili ste za plačilo nekaj, ki nese. Ustrezajoč vaši želji, vam pošljem kokoš, ki pridno nese jajca. Upam, da ste zadovoljni!«

Udani vam N. N.

Lisičji želoдец

Pravljica

Neki bogati mlinar se je tako zredil, da se ni mogel več premikati. Ko je bila nevarnost, da se zaradi preobilne masti zaduši, je poklicala njegova žena zdravnika. »Pomaga samo to,« je dejal zdravnik, odprti mlinarju trebuh, vzeli iz njega želoдец. Nato je izročil želoдец mlinarici in odredil: »Izperi ga dobro in posuši preden ga zpet všijem v trebuh.«

Žena je šla k potoku, izprala želoдец in ga položila ob potoku na sonce, da se posuši. Ker so svinje krulile, jim je morala gospodinja nesti hrane. Med tem časom se je prplazila k potoku lisica, našla želoдец in ga požrla. Ko je zdravnik zopet hotel želoдец všiti, je prišla žena v veliko zadrego. Tekala je po obrežju sem in tja, toda želoдец ni bilo nikjer. V vlažnem pesku je videla samo lisičjo sled.

Vsa jezna je poiskala najboljše slanino in jo položila pri potoku v past. Lisica je že od daleč vohala slanino in se potihoma prplazila k njej. Ko je pčelljivo vohala slanino, boječ se strupa, se je past podrla. Mlinarica je hitro zaklala lisico, da bi dobila možev želoдец. Toda žival je želoдец že prebavila. Tedaj pa je vzele v svoji stiski lisičji želoдец in ga prinesla k zdravniku. ki je že neoporeljivo čakal. Zdravnik ni želoдец niti pogledal, temveč ga je hitro všil v mlinarjev trebuh.

Ko je mlinar ozdravel, je začutil strašen glad. Žena mu je prinesla raznih jedi, toda on jih je vse zavrnil. Hotela mu je speč. kokoš, toda on je zahteval: »Zakaj peči, prinesi mi kar surovo!« Mlinarica je gledala s prestrašenimi očmi, ko je njen mož počel k roki s perjem vred. Odslej mlinar sploh ni užival ničesar drugega kakor surove kokoši, race in gosi. Vsej perutnini svoje žene je že zavil vratove. Tedaj pa je obupana mlinarica pogrnala moža iz mlina.

Mož je zbežal v gozd, iskal podnevi ptičja gnezda, ponoči pa se je klatil z lisico in kuno čkro kmetih dvorišč ter kradel iz kurnikov perutnino.

Neko noč pa so mlinarja zasačili domači hlapci na sosednem dvorišču. Hlapec, ki je bil stirov človek, ga je večkrat udaril s polenom in ga v temi zadel tako nesrečno, da je mlinar padel in kmalu izdihnil. Sredi med jeznim kokcšjim kokcškankanjem je

WILKIE COLLINS.

Nezadosten dokaz

Detektivski roman

Tiho sem jokala, mislih na bodočnost, ki se mi je zdela tako žalostna, misleč na svojega nesrečnega oca, na njegov, tako malo razumen način mišljenja. In vendar je bilo edino sredstvo, ki naj reši najino ljubezen v tem, da vztrajam v svojem obupnem sklopeu. Evstahijevo pismo mi je dalo novega poguma; ni me pozabil, misli name in trpi, ker me je izgubil.

»Ako pride jutri zjutraj Ariela s svojo kočijo in žrebetom pome, pojdem z njo,« sem mislila sama pri sebi.

Tašča me je odločila pred Benjaminovo hišo. Preden sva se poslovila, sem ji priznala, da me je Dexter povabil za naslednji dan k sebi. Vprašala sem jo, ali smem priti k nji in tam počakati Arielo, ali pa ji je morda ljubše, da mi pošlje kočijo pred Benjaminovo hišo.

»Ako se na vsak način hočeš vrniti k Dexterju, ne boš šla k njemu iz moje hiše, a naedejam se, da se boš jutri prebudila s pametnejšimi načrti.«

Napočilo je jutro. Malo pred poldnem se je ustavila pred vrati Benjaminove hiše kočija, pred katero je bilo vpreženo žrebe in od gospe Macallanove sem prejela naslednje pismo:

»Nimam pravice, da bi nadzorovala tvoje korake. Pošiljam kočijo k Benjaminu, v nadi, da je ne boš potrebovala. Domnevam, da mi verjameš, Valerija, da sem ti resnična prijateljica. Vso noč sem mislila nate in moram ti povedati, da sem si očitala, čemu se n'sem z vso odločnostjo uprla tvoji nesrečni poroki. Hčerka moja! Ako bi se ti zgodilo kaj hudega, bi jaz nosila odgovornost za to. Ne pojdi k Dexterju! Vso noč me je mučila zla slutnja. Tvoj nov obisk pri Dexterju se bo slabo končal! Prosim te, da mi oprustiš, Valerija, trdno sem prepričana, da se boš kesala, ako pojdeš znova v to hišo!«

Ali ni bilo to najjasnejše in dovolj zgovorno svarilo? A bilo je zaman.

Ljubeznivo pismo moje tašče me je globoko ganilo, mojega sklepa pa ni omajalo niti za sekundo. Ne, nisem imela druge želje, druge zahteve kakor pripraviti Dexterja do tega, da mi pove svoje mnenje glede smrti gospe Macallanove. Ta misel mi je bila polarna zvezda, ki naj bi mi osvetljevala mračno pot, na katero sem se držnla. Odgovorila sem svoji tašči, izražajoč ji svojo globoko hvaležnost in obžalovanje, da je ne morem ubogati, nato sem sedla v kočijo, ki je čakala name.

Dvajseto poglavje

GOSPOD DEXTER V SVOJI HISI

Vsi otročaji iz sosesčine so bili zbrani okrog kočje, izražajoč na tisoč načinov svojo osuplost ob pogledu na Arielo v njeni usnjeni jopi in moškim klobukom na glavi. Zrebe je bilo nemirno vsled otroškega krika, toda Ariela je mirno sedela na svojem sedežu z vajeti v rokah, ne meneč se za smeh in kričanje, ki se je razlegalo okrog nje.

»Dobro dan,« sem pozdravila, ko sem prišla do kočje.

Odvrnila mi je priprosto: »Vstopite.«

Nato je z blicem oplazila konja.

Bila sem pripravljena, da se bom molče vozila v severno predmestje Londona. Očitno bi zamen polizkušala navezati razgovor. Izkušnja me je naučila, da bi zamen pričakovala besede iz ust svoje sopotnice. Toda izkušnja ni nezmotljiva. Ko je Ariela kake pol ure molče priganjala konja, je jela v moje največje presenečenje govoriti.

»Ali veste, kam greva?« je vprašala, oziraje se na cesto, ki jo je videla med konjevimi uhlji.

KAJ VEM? KAJ ZNAM?

183. O kateri zvezdi so sprva mislili, da sta prav za prav dve zvezdi?

184. Iz česa sestoji pečatni vošek?

185. Za kakšno prilžnost je Beethoven zložil uverturo »Posvetitev Doma«?

186. Križanka

Vodoravno: 1. močnejši zračni tok, 8. središče osončja, 9. žensko ime, 10. ču-

1	2	3	4	5	6	7	8
9			10			11	
			12		13	14	
15			16		17	18	19
20			21	22			
	23			24	25		
26				27			
			28			29	
30							

tilni organ, 11. zelo tenka vrstica, 12. organ, 13. znak za prvo, 15. oblika glagola snubiti, 17. okončina, 20. predlog, 21. vrsta piva, 23. češko moško ime, 25. znak za prvo, 26. globel, 27. oblika glagola rdeči,

skočila mlinarjeva duša bela kot golob iz njegovega telesa, kajti mlinar ni bil navaden pregrešen tat in ni mogel ničesar za to, da se je n'govara narava izpremenila. Preden pa je potovala duša v nebo, je sedla na prastari hrast in tožila gozdnim živalskim tvarišem svojo nesrečo.

Ko je ležal mlinar v mrtvašnici na parah, so ponoči stražili ob mrtvašnici njegovi znanci lisica, kuna, podlasca in dihur. Ko se je napravil dan, so se njegovi prijatelji žalostni odstranili.

Pri pogrebu mlinarja je v bližnjem gozdu grzno tulila neka zver. To tuljenje je prenehalo šele, ko so vsaki zvonovi nehali zvoniti. Pa verjémité — če hočete!

MALI NAVIHANEC

»Mamica, kaj je strašnejše: če si zlomim nogo, ali če si raztrgam hlačke?«

»Kako moraš tuko vprašati, sinko?« Seveda je mnogo hušje, če si zlomiš nogo.«

»Nu, potem pa je dobro. Poprej sem pal in sem si strgal hlačke!«

»Ne,« sem odvrnila. »Kam greva?«

»Greva proti kanalu.«

»Pa?«

»Pa, jako me mika, da bi vas pahnila v ta kanal.«

Ta nič dobrega obetajoča grožnja je natevala pojasniti. Vprašala sem jo:

»Zakaj bi me hoteli pahniti v kanal?«

»Zato, ker vas sovražim.«

»Kaj sem vam storila?«

»Kaj hočete od gospodarja?«

»Govorite hočem z njim.«

»Ne, zavzeti hočete moje mesto! Krtačiti hočete njegove lase in česati njegovo brado. Vi hudobnica!«

Polagoma se mi je zasvitalo. Misel, ki jo je Miserrimus Dexter zasejal v te uboge možgane, je dozorela in zdaj je jela učinkovati.

»Nimam najmanjšega namena krtačiti njegove lase ali njegovo brado,« sem dejala. »To delo prepuščam vam.«

Okrenila se je k meni; njen široki obraz je postal rdeč, njene mrtve oči so se zasvetile od napora, ki je govorila in skušala razumeti moje besede.

»Ponovite to, kar ste pravkar rekla in govorite bolj počasi.«

Ponovila sem bolj počasi.

»Prisizite!«

Skušala sem ostati resna. Kanal je bil blizu. Prisegla sem.

»Ste zdaj zadovoljni?« sem jo vprašala.

Ni mi odgovorila, izčrpana je bila svoj revni besedni zaklad. Znova je zrla na cesto med konjevimi uhlji, globoko je zavzdihnila in vso pot me ni več ne pogledala, ne izpregovorila z menoj. Vozili sva se ob kanalu, a nisem bila več v nevarnosti, da me utopi.

Kraguljčki najine majhne kočje so zvončikljali po ulicah in skozi prostrana zemljišča, ki sem jih bila videla sinoči v mraku; kraj se mi je zdal zdaj ob belem dnevu še bolj mrk, še bolj strašen. Kočija je hitela po ulici, ki je bila preozka, da bi mogel skozi njo močnejši voz. Ustavila se je pred nekim zidom in vrati, ki jih nisem bila še nikoli videla. Ariela je s svoji ključem odklenila vrata in me, držeč v rokah vajeti, peljala v vrt in na dvorišče stare, osamljene Dexterjeve hiše. Konj je sam krenil proti hlevu in vlekkel za sabo prazno kočijo. Moja tiha sopotnica me je odvedla skozi hladno in prazno kuhinjo ter po dolgem hodniku v sobo, kjer sva bili sinoči z gospo Macallanovo. Tam je Ariela segla po piščali, ki jo je nosila okrog vratu in zapiskala vanjo dogovorjen znak, ki sem ga bila slišala že sinoči in s pomočjo katerega sta se sporazumevala Dexter in njegova sužnja.

Ko je pisk izzvenel, so se Arielina usta poslednjič odprla in iz njih je bilo slišati naslednje besede:

»Ostanite tu, dokler ne zaslišite gospodarjevega piska. Nato pojdite po tehle stopnicah.«

Morala sem torej počakati, da mi zažvižgajo kakor psu in ni mi preostalo drugega kakor da se pomirim s tem. Ariela mi je obrnila hrbet ter izginila v mračni kuhinji.

Ko sem čakala nekaj m'nut, ne da bi zaslišala signal iz zgornjega nadstropja, sem jela ogledovati slike, ki so krasile prostorno in nizko sobo in ki sem jih prej n'jega večera le nejasno videla v mraku. Napis na napisu stropa, naslikan v raznobnih črkah, je pričal, da je bila slikarja, ki je krasila stene sobe, Dexterjevo delo.

KAJ VEM? KAJ ZNAM?

28. Členi rastlinskega telesa, 29. veznik, 30. dragotina, vrednost. — Navpično: 1. osební zaimek, 2. nedoločni števniki, 3. znak za prvo, kazalni zaimek, 4. junak Seliskarjeve mladinske povesti, 5. spojina s kislino, 6. kratica za imena, ki jih ne poznamo, 7. kovina, 8. latinski veznik, 12. oblika glagola ubiti, 14. ploskovna mera, 15. program, 16. vrh v bližini našega Krima, 18. znak za prvo, 19. zbirka zemljepisnih

183. O kateri zvezdi so sprva mislili, da sta prav za prav dve zvezdi?

184. Iz česa sestoji pečatni vošek?

185. Za kakšno prilžnost je Beethoven zložil uverturo »Posvetitev Doma«?

186. Križanka

Vodoravno: 1. močnejši zračni tok, 8. središče osončja, 9. žensko ime, 10. ču-

||
||
||

SPORT

II. kolo
domačega prvenstva

Na stadionu Hermesa prvenstveni spored, dopoldne prijateljska tekma v Zeleni jami

Ze spet vabijo lepaki na sportno prireditve, čisto domačo in navsezadnje »sam« nogometno, toda kljub temu na tako, katere izidi le niso enodnevne pomene. Sake veste, pred kratkim se je začelo prvenstveno tekmovalje med 8 ljubljanskih enajstoricami in zdaj se vrta to kolo, jutri že drugi od njegovega začetka. Prizorišče jutrišnjega dvojnega sporeda da točke bo Hermesa stadion v Šiški, ona sportna arena v našem mestu, ki zdaj vedno bolj postaja drugo najvažnejše sportno zbirališče v Ljubljani, kolikor po vnanji opremi se sploh ne zavzema prvega mesta med takimi prostori pri nas. Zda ni več tako, da bi ga obiskovalci sportnih prireditev iskali po vsaj Šiški kakor so ga prvi časi. Stadion Hermesa že poznajo vsi!

Za atletiki, ki bodo poživljali napravo v dopoldanskih urah na tekmovalju za pokrajinsko prvenstvo v teku čez drn in strn, se bodo dopoldne zbrale tamkaj štirinogometne garniture, in sicer:

Mladika - žabjak

V prvi igri, ki se bo začela ob 14., bodo nastopili v prvenstveni tekmi II. divizije nogometaši Mladike in Žabjaka. Prvi si že precej dolgo krčijo pet na lepše mesto v ljubljanski nogometni srenji, toda zmerom znova jim je zmanjkalo sapa za vidnejši uspeh. In tako se jim je prav pred ciljem primerilo tudi letos, ko kar dvakrat v dveh tednih imeli priložnost, da bi zasedli razpoložljivi prostor med štirimi iz I. razreda. Toda lastna smola ali sreča drugih — ali pa še bolj na kratko: muhasta žoga in vse kar se je drži — sta storili svoje, da so zapravili obe priliki in morajo zdaj spet začeti znova — med mlajšimi in najmlajšimi. Med slednje spada prav gotovo moštvo Žabjaka, čigar ustanovitev smo beležili komaj tik pred vojno. V tem kratkem času Žabjanci seveda niso imeli možnosti, da bi si bili nabrali velikih izkušenj in so pač v celoti sele v začetkih svoje kariere na zelenem polju. Ta okoliščina pa seveda ni v nobeni zvezi z veseljem do stvari, ki ga je v tej hiši zelo veliko, niti z borbenim duhom, ki prav tako prevzema vrste mladih nogometašev, ki so se združili v tem klubu tako slavnega zgodovinskega poretka. Mladika je po vsem tem favorit za zmagovalca v tem srečanju, ni pa rečeno zato, da ji bodo točke kar same od sebe padle v naročje. Prepričani smo, da se bosta obe moštvu pošteno zagrizli v borbo in bo torej tekma prav zanimiva in napeta.

Hermes—Dopolavoro
t. t.

Osrednji dogodek dneva na nogometnem terenu bo vsekakor prvenstvena tekma iz II. divizije med moštvi Hermesa in Dopolavora iz tobačne tovarne. Tudi ta dva nasprotnika sta precej različna po svojem udejstvovanju v tej panogi in skoraj bi rekli, da sta po starosti in izkustvih oddaljena drug od drugega najmanj toliko kakor Mladika in Žabjak. Hermežani bijejo okroglo usnje že nad 20 let — to niso prav tisti, ki bodo zaigrali jutri, temveč že skoraj njihovi sinovi — in so v tej dobi preživeli že marsikaj veselih in bridkih uric v raznovrstnih konkurencah. Toda ne samo to, da so torej prekaljeni v dolgoletnih naporih na travnikih, temveč tudi to, da so začeli čisto pridno sodelovati pri pripravah za otvoritev sešotne sezone in v tej dobi polnili — vsaj v glavnem — prav solidno znanje, jim daje za da-

našnji dvoboj najlepše nade na uspeh. Pri Dopolavoristih, ki so v primeri s Šiškarji še pravi dojenčki na začrtanem pravokotniku, je ta stran njihovega udejstvovanja popisana nekoliko bolj medlo. Precej so si res prizadevali, da bi uvedli sezono kar se da učinkovito, toda v vseh tekmah, v katerih smo jih videli — med njimi sta bili tudi dve prvenstvene zmazga — so se predvsem izkazali glede borbenosti in poizrtvalnosti, mnogo manj pa v raznih tehničnih vrlinah te težke skupne igre 11 igralcev. Zaradi uspehov — in morda tudi malo sreče — se jim godi, da jim treba pritoževati in če jim bo tudi v bodoče vse uspelo tako gladko kakor jim je vse do zdaj, potem bi utegnili poslrbeti še za marsikatero presenečenje. Mimo tega pa že moramo biti toliko nepristranski, da jim v jutrišnjem sestanku s Hermesom ne prisojamo popolnega uspeha. Če bodo dosegli vsaj časten izid v obliki znosne razlike enega ali dveh golov v svojo škodo, bodo po našem lahko kar zadovoljni s prvim startom v prvenstveno sezono med »kanoni« kakor so Ljubljana, Mars, in Hermes. Kajpada s. bomo tudi tokrat zavarovali hrbet in v naprej zavrnili vse, ki bi nam po končani tekmi hoteli štati levite, češ, da naše napovedi niso vredne počenega groša, z že tradicionalnim pridržkom, da v nogometu ne prevzamemo jamstva za nobeno prognozo, pa boči še za

manj tvegano kakor za tekmo med dvema nasprotnikoma iz iste divizije. Tekma se začne ob 16.

V ostalem sta se za to nedeljo spoznale dve ljubljanski moštvi, da kljub prostemu dnevu ne bosta držali križem rok. To sta enajstorič Marsa in Korota, na, ki se bosta posvetili potrebnemu treningu v medsebojni prijateljski tekmi na igrišču Marsa za Kolinsko tovarno. Tekma bo od 10. dalje. Nasprotnika sta iz raznih divizij in bo zato prav zanimivo videti, kakšna je prav za prav forma predstavnikov obeh divizij, ki so bili letos bolj ali manj — čeprav gotovo tudi po navici razdeljeni na sedanjih dve skupini po znanju na papirju.

Torej v nedeljo dopoldne od 10. v Zeleni jami, popoldne pa o 14. dalje v Šiški — nogomet!

»Hermes (lahkotletski sekcija).«
Nasproja se vsi lahkotletci, ki so v ponedeljek prešli izkaznice v izpolnitev, da jih vrnejo v nedeljo ob 10. v pisarni na kuhovnem sportnem igrišču; drugi, ki jih v ponedeljek še niso prejeli, naj jih sedaj dvigneta tamkaj. Tudi lahkotletci, ki se v ponedeljek sestanka še niso udeležili, naj se javijo v pisarni zaradi prijave. Obenem bodo razdeljeni tudi časi za trening.

Kako visoko narase morje?

Pojem morja je po splošni sodbi simbol nečesa neskončno velikega, kakor kaže to pravljica nordijske sage, ki pripoveduje, da so velikani ponudili bogu Thoru rog, katerega ni mogel izprazniti, ker se je morje na bregu začelo dvigati. Čeprav se nam zdi svetovno morje nelizerno veliko, vendar ni tako veliko, da ne bi gotove klimatične spremembe mogle spremeniti njegove površine. O tem nas prepričujejo rezultati dveh odprav na Grönland, in sicer rezultati ekspedicije prof. Alfreda Wegenerja iz l. 1931. ter rezultati dr. Herdelertena, ki so bili šele pred kratkim objavljeni.

Teorija, ki jo je postavil prof. Wegener, govori o tem, da se kontinenti premikajo. Danes zatrdno vemo, da se Grönland vsako leto premakne petdeset metrov v zapadni smeri, to je proti Ameriki. Raziskave, koliko vpliva na ta odmik pritisk ledu in razni vulkanski činitelji, so najzanimivejše prizadevanje za ugotovitev, kakšni so vplivi vrtnčastih viharjev ali polarnih ciklonov na evropsko podnebje. Grönlandija je, kakor znano, največji otok na naši zemlji.

Prav za prav bi jo lahko smatrali za samostojen kontinent, saj ima približno 2.200.000 četvornih kilometrov površine ter je sestavljena iz lehnih mas silne razprostranjenosti, mas, ki so mestoma do 3.000 m debele ter počivajo na podlagi iz kristalnega prakanenja.

Debelino grönlandskega ledu so izmerili s pomočjo posebnih naprav, z refleksijsko zvočnih valov. Izračunali so, da bi se voda v vseh svetovnih morjih dvignila za 6 do 8 m, če bi se ledne mase na Grönlandiji nenadoma stajale. Takšen dogodek, ki bi ga ugnil povzročiti kakšen kozmični proces, bi pomenil elementarno katastrofo brez primere. K sreči pa se zli ta stvar izključena. Po drugi strani pa je mogoče, da bi se led polagoma staljal zaradi spremembe klime. Iz sporočil normandskega Vikinga Erika Rdečega iz l. 983. našega štetja izhaja, da je bila Grönlandija svoj čas zelena dežela. Danes se je grönlandsko zelenje spremenilo v belino in polarni skotol je edino živo bitje, ki se sprehajata nad grönlandsko ledno površino.

Drobne zanimivosti

Ravnanje z belgijskimi vojnimi ujetniki v Nemčiji. Nemški list »Brüsseler Zeitung« poroča iz verodostojnega vira, da se nemški vojaški krogi bavijo z mislijo, da bi dali tudi belgijskim ujetnikom iste svobodine kakor francoskim. V tem primeru bi bili belgijski vojaki, ki so sedaj v nemškem vojnem ujetništvu, poslani iz taborišč na delo ter dodeljeni delovnim oddelkom na ozemlju Velike Nemčije.

V Angliji razsaja jetika. »Daily Mail« opisuje težak položaj, v katerega je prišla angleška mladina zaradi vojne. Bolnišnice in protituberkulozni dispanzerji so polni bolnikov, ki iščejo zdravniške pomoči. Tuberkuloza se je med mladino močno razpasla. V Londonu presega sedanja umrljivost zaradi jetike petkrat število za isto boleznijo umrlih pred vojno.

Pečena kokoš iz blagajne. Neki trgovec iz Bukarešte je zaklenil v svojo blagajno pečeno kokoš. Ta kokoš je postala usodna za nekega zlikovca, ki je vlomil v trgovčovo stanovanje in navrtal blagajno, pa mu je kokoš tako dišala, da se je najprej lotil slastne pečenke, katero je zalil tudi s steklenico dobrega vina. Pojedina je tatu tako zamamila, da je ostal predolgo v

stanovanju ter ni opazil povratka trgovčevih svojcev, ki so tatu zasačili, prijeli in oddali policiji. Ker je tat izvršil vlcem v času zatamniti, bo najbrže obsojen na smrt.

Morje cvetja v Porenju. Iz Porenja poročajo, da je vse ondoto ozemlje spremenjeno v pravo to morje cvetja, kakršnega ne pomni sedanji rod že kakšnih 25 let. Krasno cveto zlasti marelice, breskve, jabolane in hruske. Seveda po tem cvetju še ni mogoče prerokovati letine, vendar vse kaže, da bo sadno drevje v teh krajih letos obilno obrodilo.

Najmanjša ura na svetu ukradena. Iz belgijskega samostana St. Truiden, kjer so hranili najmanjšo uro sveta, vdelano v biser nekega prstana, so tatovi odnesli to miniaturno dragoceno. Vrednost ure cenijo na 12.000 belgijskih frankov, vendar vsota ne odtehta vrednosti predmeta, ker je kolesje te ure, delo belgijskega mehanika Festratsa, popolnoma nenadomestljivo.

Izumiranje kitov. Ze nekaj časa opažajo, da kiti v množicah izumirajo. Živali prihajajo tako blizu brežine, da jih Atlantsko morje pomeče na suho, kjer žalostno poginejo in razpadejo. Uganka tega množčevnega umiranja je bila doslej nepojasnjena. Sedaj prihajata iz ust znanstvenikov dve razlagi. Prva pravi, da mečejo kite na breg morski potresi, ki živali močno plašijo. Druga razlaga pravi, da plavajo kiti proti nabrežju zaradi nekega skrivnostnega nagona. Od davnih časov sledijo kiti določenim smerem v pomorskih poteh. Zadnji morski potresi in premaknitve zemlje so povzročili med kiti zmedo, da se ne znajo več orientirati. Ker je stari instinkt v živalih zamrl, se kiti podijo na slepo naprej in tako čisto sami pospešijo svojo smrt.

37.000 bencinskih črpalk v Ameriki izven prometa. Iz New Yorka poročajo, da je nastopila v kupčiji za bencinom kriza. 17.000 črpalk je že ustanovilo svoje delovanje, nadaljnjih 20.000 pa jih pride iz prometa v teku letošnjega leta.

Boj pod zemljo

Minska vojna ni odkritje našega stoletja, temveč so jo poznali že v starih časih

Tudi o vojni bi lahko rekli, da ni na svetu nič novega. Ze v starih časih so namreč poznali vojskovanje pod zemljo s pomočjo min. Mine so eno najvažnejših vojnih sredstev, in z uspehom so jih uporabljali že v starih časih. Ze Plutarh pripoveduje: Potem, ko so Rimljani 9 let zaman oblegali Veje, je bil v desetem letu imenovan za diktatorja Camillus. On je kmalu spoznal, da bi bil naskok na oblegan mesto izredno težak. Zato je dal izkopati podzemne rove. Zemlja je bila prikladna za kopanje in omogočala je kopčem doseči tako globino, da sovražnik ni mogel ničesar opaziti. Ko so izkopali rove do mesta je Camillus z napadom izvalil sovražnika na trdnjavske stene, ta čas so pa oblegovci vdrlji skozi podzemne rove na mesto.

Enako zanimive zgodovinske spominde najdemo v Rankejevi »Nemški zgodovini« in sicer v opisovanju turške vojne. Iz podrobnega opisa obleganja Dunaja l. 1529. je razvidno, da je prišla tehnika minske vojne v Evropo iz Orijenta. Sele spretnost in izurjenost Turkov na tem polju je izvala protikrepe iste vrste. V dimu in ognju streljanja so pa pripravljali Turki še povsem drugačen napad, pripoveduje Ranke. Kdor koli so že bili mojstri, ki smo bili prvotno v tej stroki poučenj po njih, Armenci ali drugi, glavna moč njihove takratne umetnosti je bila v podko-

pavanju trdnjaviških zidov in polaganju min. Orientalci so debelo gledali, če so pozneje videli podzemne rove z vhodi, ozkimi kakor vrata in naprej izkopanimi podzemnimi rovi, preračunanimi že vnaprej tako, da se je moral zid podreti na znotraj ne pa ven. To spretnost — kajti pravega oblegovalega orožja so imeli le malo seboj —, so uporabili tudi pri obleganju Dunaja. Tu so pa naleteli na narod, ki se je tudi razumel na podzemna dela. V mestu so kaj kmalu opazili sovražnikovo namero. Izkopali so vodnjake in rove, da bi v njih slišali tudi najrahlješe tresenje zemlje. Prisluškovali so v vseh kleteh in podzemnih prostorih — o tem krožijo še kaj čudne pripovedke — in potem so jim kopali nasproti. Pričela se je vojna pod zemljo. Ze 2. oktobra so odkrili in razdeljali napol dovršeno sovražno mino. Kmalu potem so odkrili drugo še v zadnjem trenutku, ko jo je sovražnik že jel polniti s smodnikom. Minerji so se z obeh strani večkrat približali drug drugemu, da je ena stran slišala drugo kako dela. Potem so se pa Turki umaknili v drugo smer.

Svetovna vojna 1914—1918 je prinesla dramatično poostreitev medsebojne minske vojne, zlasti med razdoblilo pozicijsko vojno v Franciji, dočim je stopil v sedanjí vojni minski boj bolj v ozadje, ker se vojske vseh držav v veliki meri ravna jo po izkušnjah iz prve svetovne vojne.

Bolgari bodo praznovali
1. maj

Kakor lani bodo tudi letos praznovali po vsej Bolgariji 1. maj. Na praznovah in prireditvah bodo sodelovali vsi delavci bolgarske delavske zveze skupno z njihovimi delodajalci. Uradni spored svečanosti je izdelal ministrski predsednik Filov kot vrhovni šef gospodarske organizacije.

Proslave bodo v vseh mestih obsegale službe božje, javna zborovanja in slavnostne obhode.

Preskrba Sofije z vodo

V Sofiji se je zadnje čase precej občutilo pomanjkanje vode. Ze letos bo pa bolgarska prestolnica dobro preskrbljena z vodo, tako da se ji v bodoče ne bo več treba bati, da bi ji vode primanjalo. Zaježili so namreč reko Bel Iskar, od koder bo napeljav v Sofijo nov vodovod. Ze letos politi bodo dela končana. Potem bo imea Sofija tudi v najhujši suši dovolj vode.

Verdijev teden na Dunaju

Pod pokroviteljstvom ministra dr. Gőbelsa in italijanskega poslanika v Berlinu Dina Alfierija je bil na Dunaju otvorjen Verdijev teden pod naslovom »Verdi in Dunaj«. Otvoritvi so prisostvovali zastopniki nemških in italijanskih oblasti stranke, umetnosti in znanosti. Otvoritelni govor je imel Walter Thomas. Podčrtal je važnost Verdijevega cikla, ki ga bosta v teku tedna izvedli dunajska državna opera in dunajska mestna opera.

Nev rumunski poslanik
v Sofiji

Rumunska vlada je imenovala za novega poslanika v Sofiji Jona Christua. Njen dosedanji poslanik v Sofiji Caranfil je bil premeščen v Helsinke. Novi poslanik je služboval doslej v rumunskem zunanjem ministrstvu. Njegovo imenovanje tolmači jo merodajni krog kot izraz želje, da se še bolj utrudi rumunsko-bolgarsko prijateljstvo.

Umrli nam je naš predobri soprog, oče, stari oče, tast in stric, gospod

ČEHOVIN JULIJ

vpokojenec drž. železnice

dne 15. t. m., po dolgem, mučnem trpljenju, previden s tolažili sv. vere.

Pogreb dragega pokojnika bo v soboto, 17. aprila 1943 ob 1/2 5. uri popoldne iz kapelice sv. Andreja na Zalah k Sv. Križu.

Sv. maša zadušnica se bo brala v sredo 21. t. m. ob 8. uri v župnijski cerkvi Marijinega Oznanjenja pri oltarju sv. Deodata.

Ljubljana, Logatec, Trieste, Graz, dne 16. aprila 1943.

ZALUJOČI OSTALI

Dotrpel je v starosti 75 let naš najboljši mož, oče, brat, dedek, tast in stric, gospod

ŠEMRL IVAN

bivši šolski upravitelj v Lescah

Pogreb nepozabnega pokojnika bo v nedeljo, dne 18. t. m. ob 3. uri popoldne z Zal — kapele sv. Jožefa — k Sv. Križu.

Sv. maša zadušnica se bo brala dne 3. maja t. l. ob 1/2 8. uri zjutraj v cerkvi sv. Cirila in Metoda.

Ljubljana, St. Vid, Vrhnika, Jesenice, Planina, dne 16. aprila 1943.

Globoko žalujoči: MARIJA žena; FRANC, sin; ANICA, ZINKA, DARINKA, METODA, CIRILA, hčerke; FRANC, brat; ing. NOVAK JANKO, JAPJEJ PAVLE in NAVERZNIK KAROL, zetje; vnuki in vnučkinje in ostalo sorodstvo

A. ALEXANDER:

18

POZABLJENI
NAPEV

ROMAN

Dne 25. junija je bil Jim Costers, kakor vsak večer, o mraku nastopil službo. Bil je kar najboljše volje, čeprav je le nerad odšel z doma, med tem ko so njegovi dragi v slavljenčevi odsotnosti še naprej obhajali rojstni dan. Počas, z odmerjenimi koraki, je jel hoditi po temnih ulicah in dajati svojem zadovoljstvu duška s tem, da je še mogočnejše kot sicer trobil na rog.

Ko je okrog polnoči prišel do hiše čevljarja Bilinga, ki ga je bil pred nekaj dnevi pri igri obral za tri dolarje, je zavzdignil tolikanj neznanški trobež, da bi bil še Lazarja zbudil od mrtvih.

Ura je utegnula biti dve po polnoči, ko je Jim Costers tisto noč prvič opazil nekaj čudnega. Vse hiše so bile pogreznjene v črno temo, izvenšiši Manhattan House, kjer je skozi spuščene oknice pomežikavala luč. Nočni čuvaj je obstal in spustil oči po trojici razsvetljenih oken; pri tem je razločno videl človeško senco, ki se je premikala od okna do okna.

Vsako drugo noč bi se bil Jim Costers prepričal, kaj pomeni ta nenavadni pojav, saj je dobro vedel,

da v vili bogatega Manhattan točno ob enajstih zvečer utrnejo razsvetljavo. Starec je bil velik čudak, in Jim Costers se je bil že mnogokrat smejal njegovi prav pristojni plašljivosti, zlasti kadar mu je prišel sluga sporočiti, da bo gospodar bedel do dveh ali do treh, nemara tudi do jutra, in da naj se torej ne vznemirja, če bo videl, da luč še gori.

Tisti večer ni bil dobil Jim nikakega opozorila, a v svojem slavnostnem razpoloženju se ni kdovekaj menil za to. Dolgo časa je ogledoval razsvetljena okna, in ko je videl, da se ne pokaže nič izrednega, jo je ubral proti domu, z namenom, da si privoščijo še pol urice rodbinskega praznika.

Tiste pol urice je trajalo dobršni dve uri, in Jim Costers je okrog štirih v močno okajenem stanju stopil iz hiše. Ko je spet prišel do Manhattanove vile in videl, da luč še vedno gori, ni najprej zdiral obvestiti najbližjo policijsko postajo, ampak je sklenil, da kar sam pogleda, kako in kaj.

Jel je klicati in trobiti na rog, dokler se niso oknice odprle in se ni pri oknu pokazala moška postava. Stala je pred gorečo električno lučjo, tako da Costers ni mogel razločiti, kdo je. niti ni spoznal glasu, ki je hripavo zavpil:

»Na pomoč!... Hitro pridite gor!«

Nočni čuvaj je brez dolgega pomišljanja odprl vrtna vrata in v diru planil proti vili; ko pa je obstal pred vrati, so se ta baš toliko odprla, da je bilo vmes prostora za človeško roko; komaj je utegnil zagledati v tej roki nekaj temnega, se je že zablskalo, in Jim je s prestreljeno glavo umahnil na tla.

Našli so ga sredi ceste, blizu sto metrov od Manhattanove hiše. Toda leteča policijska komisija je hitro doglala, da je bil nesrečnež ubit pred vhomom v vilo in šele nato zavlečen v stran.

Costersovo truplo je odkril pekovski vajenec ob šestih; pol ure kasneje je bila komisija že na mestu, in ob sedmih so uradniki stopili v vilo, potem ko so bili večkrat pozvonili, ne da bi se kdo oglašil; čez nekaj minut se je kakor blisk raznesel po Eltingvillu in okolici glas, da je bil snoči milijonar Manhattan zverinsko umorjen.

Takoj so se jele širiti najprotislovnejše govorice, in pred samotno vilo se je zbrala množica ljudi, ki so pasli radovednost ter buljih v spuščene oknice, kakor bi skušali uganiti, kaj se je zgodilo za njimi in kaj se še godi. Kdor koli se je približal, ga je prediralo na stotine nezaupnih oči, in komaj je odnesel pete, so se že oglašili za njim detektivi-samozvanci, ki so izpod pazduhe prodajali drzne domneve.

Ko se je pripeljal policijski kapetan Hearn, ki ga je bila komisija po telefonu obvestila, je priklopelo razburjenje množice na vrhurec. Mali uradnik je stopil iz odprtega avtomobila, mignil redarju, ki ga je spremljal, mu pokazal na množico vznemirjenih radovednežev ter z rokami v hlačnih žepih in z glavno potegneno med dvignjena ramena stopil v hišo zločina.

Uradniki, ki so ga sprejeli v veži, so bili videti resni in zaskrbljeni.

»Malce počakati, kapetan, preden stopite noter,« mu je svetoval najstarejši uradnik; »prizor je gro-

zen. Illing, moj mladi tovariš, je prebledel kakor prt, in nič dosti ni manjkalo...«

Toda Hearn mu je mignil, naj molči, in pazljivo obletel vse navzoče. Mahoma je zapičil ostre oči v nekega mladega človeka.

»Kdo ste?« je naglo vprašal.

»Huntington,« je ta hitro odgovoril. »Huntington iz trvdke Clayvills & Huntington.«

»Aha, zasebni detektiv! Da, da!«

»Bil je v stalnih odnosih s pokojnikom!« je pojasnil stari uradnik.

»A, tako?« Hearn je pokimal. »Torej lahko ostane. Imel sem ga za navadnega novinarskega zvedavca.«

»Ne, ne,« je oni hitro dodal, »izmed teh nismo nikogar spustili v hišo.«

»Izvrstno. Poglejmo zdaj, kaj se je zgodilo.«

»Dajte, da vam najprej pojasnim,« je vztrajal uradnik. »Rekel sem že, da je prizor grozen...«

Hearn, ki je držal roko na kljuki, se je obrnil in vprašal:

»Kaj mi niste telefonirali, da je mož mrtev?«

»Da, ali...«

»Nu, potem ne more biti kdo ve kako pretresljivo!« je Hearn kratko odrezal. »Videl sem že vse hujše stvari, dragi moj! Nekoč, na primer, paglavca, ki je izdiral kačjemu pastirju krilo za krilom in nožico za nožico, čeprav je bila živalca živa! To je bil bogme grozen prizor.« S temi besedami je kapitan odprl vrata in stopil v sosednjo sobo.